

EESTI POLITSEILEHT

ADMINISTRATIIV-ÕIGUSLIK AJAKIRI.

Nr. 20 (438)

4. detsembril 1930 a.

X. aastakäik

Ilmub kaks korda kuus, igal 1. ja 15.
 Tellimise hind: aastas Kr. 10.—
 poolaastas " 5.—
 veerandaastas " 2.50

Kohtu- ja siseministeeriumile alluvatele asutus-
 tele ja nende ametnikkudele on tellimise hind:

aastas Kr. 8.—
 poolaastas " 4.—
 veerandaastas " 2.—

Üksik number maksab 50 senti.

Toimetus ja kontor: Tallinn, Toompea lossis. T. 432-47
 Avatud k. 1/29—1/23. Toimetaja kõnetunnid k. 12—1

Kuulutuste hinnad:

1/1 lehek.	Kr. 40.—	1/4 lehek.	Kr. 10.—
1/2 "	" 20.—	1/8 "	" 5.—
1/3 "	" 13.50	1/16 "	" 2.50

Tunnistuste kaotuste kuulutused Kr. 1.—
 Lehe eesküljel 75% o, tekstis 100% kallim.

Aadressi muutmine 30 senti.

Aadress kirjade jaoks: Tallinn, Postkast nr. 338
 Jooksev arve Eesti panga Tallinna osak. nr. 543

Sisu: 1) K. Perandi, Kuriteo tegurid. 2) Keskaia politsei ja joogikohad. 3) Rahva tervishoid ja steri-
 lisatsioon. 4) Sing-Singi-vangla surmamaja. 5) Elisabeth Batory. 6) Ametlik osa. 7) Välis-
 mailt. 8) Kirjanduse alalt. 9) Kirjavastusi. 10) Kuulutusi.

Kuriteo tegurid.

K. Perandi.

(Järg.)

Teistest suurtest välistest kuriteo te-
 gureist tuleks nimetada rahva üldise kom-
 belise ja kõlblise tasapinna madalat seis-
 korda.

Siin seisaks esirinnas alkoholi
 tarvitamine. Et see soodustab kur-
 ritegevust, pole kellelegi uudiseks. Ker-
 gemail joovastuse astmeil paneb alkohol
 inimese kõvasti kõnelema, karjuma, laul-
 ma, andes seega põhjust raurikkumistele.
 Edasi tekib soov asju lõhkuda, mille värv,
 kuju, sageli lihtne olemasolu ärritab joob-
 nut — siit võõra vara rikkumised. Teki-
 vad kokkupõrked teiste inimestega, kust
 alguse saavad sarnased kuriteod nagu
 haavamised, vägivald ja ähvardused
 ametnikkude kallal ja mitmesugused ke-
 havigastused. Seda tõendavad ka sta-
 tilised andmed. Kuritegusid sünnib

kõige rohkem laupäeval, pühapäeval ja
 esmapäeval, see on päevadel, mil isikud,
 kes saanud kätte nädalapalga, kõige roh-
 kem anduvad alkoholi mõjule. Langi uurim-
 muste järgi langes 97 kehavigastamise
 juhtumist, mis oli tema uurimisel, 71 just
 üldtähtendatud päevadele. Samuti lan-
 geb suur kuritegude arv suuremaile püha-
 dele ja pidudele, kus alkoholi eriti ohtralt
 tarvitatakse, nagu seda muu seas meile
 näitavad ka Põhjala kogemused.

Posnõševi arvamise järgi sünnib üle
 1/4 kõigist kuritegudest alkoholi mõjul.
 Kuid on uurijaid, kes näitavad palju suu-
 remaid arvusi. Kui meie aga vaatleme
 kuritegevust üksikute liikide järgi, siis on
 eriti kuritegudes isikute vastu alkoholi
 mõjul tehtud kuritegude protsent märksa
 suurem. Nii arvab Lang, et kuritegudes

„Eesti Politseilehe“ kauaaegne vastutav toimetaja Eugen Maddison.

1. okt. s. a. lahkus „Eesti Politseilehe“ perest selle lehe kauaaegne vastutav toimetaja Eugen Maddison.

Sel puhul saatis „Eesti Politseilehe“ väljaandja, kohtu- ja siseministeeriumi administratiiv-ala kirjastuse nimel kirjastuse juhatuse esimees, kohtu- ja siseminister A. Anderkopp härra E. Maddisonile kirja, milles muu seas tähendatud: „... loen oma kohuseks Teie lahkumise puhul „Eesti Politseilehe“ toimetusest, kus Teie olete väsimatult ametis olnud kaheksa aastat, avaldada Teile südamlilku tänu tehtud suure töö eest. Mina ei saa sel puhul jätta alla kriipsutamata kõigepealt seda asjaolu, et tänu Teie tööle, Teie väsimatule energiale, Teie suurele algatusvõimele ja asjatundlikkusele muutus „Eesti Politseileht“ Teie toimetusse astumise ajast tõsiseks administratiiv-õiguse ajakirjaks, mida ta varem ei olnud.

Loodan, et Teie ka tulevikus „Eesti Politseilehest“ eemale ei jää ja et Teie veel tihti rakendate oma teadmisi „Eesti Politseilehe“ teenistusse, käsitades ja selgitades küsimusi administratiiv-õiguse alalt.“

kõlbluse vastu on alkoholi mõjul korda saadetud 77%, kehavigastajaist on 63,4% joodikuid, kuna teiste kurjategijate hulgas viimaste protsent on märksa väiksem. Kõige väiksem on ta kuritegudes varanduse vastu, arvatud välja võõra vara rikumised. Nii on Langi andmetel varaste hulgas ligi 32% joodikuid. See on ka arusaadav, sest värgus nõuab selle kordasaatjalt kainet ja selget järelekaalumise võimet. Ka on alkoholikute protsent suur kurjategijate-retsidiivistide seas.

Suurim osa ülalkäsitatud kuritegusid on saadetud korda alkoholi otsekohese mõju tagajärjel. Kuid tegelikult on alkoholi mõju kuritegevusele märksa laialdasem. Peale nende kuritegude, mis saadetakse korda purjus olekus, sünnitab alkohol veel lugematuid teisi, valmistades ühiskonnas nende tekkimiseks soodsat pinda. Rääkimata sellest, et alkohol tema kroonilise tarvitaja organismis teeb hiigla-laastamistööd, tuleb eriti kriipsutada alla alkoholi määratud mõju joodiku järeletulevale soole. Demme võrdles majandusliselt ühejooliste tervete ja joodikute vanemate lapsi teineteisega, kusjuu-

res kummaski grupis esines vaatlusalustena 10 perekonda. Tervetest perekondadest võrsus 50 elusat ja normaalset last, 7 suri, 2 jäi vaimliselt kängu ja 2 olid vigased sündimisest saadik. Kümnest joodiku perekonnas aga võrsus ainult 9 normaalset last, 24 suri, 22 last olid nõdrameelsed, vigased, langetõbised. Loomulik, et säärased vaimlised ja kehalised sandid eluvõitluses alla jäävad ja muutuvad ühiskonnale koormaks. Selle pärivuse tagajärjed on seda teravamad, et joodiku lapsed saavad halva kasvatusel osaliseks. Ühelt poolt kodune toores õhkkond, mustus ja viletus, teiselt poolt uulitsa hävitav mõju ei või kuidagi soodustada moraalsete tunnete arengut. Hoopis selle vastu, ta surmab need juurteni.

Teine pahe, mille juured samuti sügaval asuvad ühiskondlises kooselus, on prostitutsioon.

Prostitutsiooni põhjuste kohta on valitsemas kaks vaadet. Ühed, näit. Bebel, loevad prostitutsiooni põhjusteks maksivad sotsiaalseid olukordi, mis naisele takistavad ausat edasijõudmist; teised, nagu Lombroso, Ferrero ja Tarnovskaja

arvavad, et majandusline häda siin on vähese tähtsusega. Küll aga näevad nad lõbunaises erilist degenerereerunud tüüpi, analoogilist meeskurjategijale. Peab arvama, et mõlemas vaates on omajagu tõtt. Sest kui häda tõukabki mõne naise prostitutsioonile, siis kõigepealt küll nõrgemaid iseloomi, kellel ei ole jõudu vastu seista kiusatustele. Et siin sisemisil tegureil on suur tähtsus, seda näitab muu seas ka asjaolu, et (Behrendi andmetel) 5,3% kõigist lõbunaistest elab oma vanemate juures, arvamata veel need naised, kes elades võrdlemisi soodsais majanduslisis tingimuses, siiski on andunud salajasele prostitutsioonile. Teisest küljest aga ei saa salata, et hädaga nii mõnigi naine langeb seal, kus mees, võib olla, oleks hakanud vargaks. Kuid, nagu Aschaffenburg tähendab, ei ole siin siiski nii suurt tähtsust just otsekohesest hädal kui halval eeskujul. Lõbunaised, asudes sageli töölisperelkonnis, avatlevad oma välise hüilgusega noori elukogematuid meidusid langeamisele.

Mis nüüd puutub eriti prostitutsiooni mõjusse kuritegevuses, siis arvavad ühed, näiteks Hirsch, et prostitutsioonist on vaid üks samm kuritegevusele, kuna ta hävitab naisterahva moraalseid jõude. Teised aga, eriti itaalia kool, väidavad, et prostitutsioon, olles ekvivalentne meeste kuritegevusele, märksa vähendab naiste kuritegevust. Kui ka sel viimasel väitel on omast kohast õigus, siis, nagu näitab kogemus, asub passiivsete lõbunaiste kõrval veel teine liik, kes peale oma tavalise „ameti“ veel muidu aktiivselt on tegevuses. Harva on see aus töö, enamasti küll vargus. Nii leidis Strömbergi poolt läbi uuritud 462 lõbunaise hulgas 175 varast. Selle prostitutsiooni otsekohese mõju kõrval tahaksin eriti kriipsutada alla seda kaudset mõju, mis käib kaasas suguhaiguste levimisega, ja mõjub, eriti järeletullevale soole. Nii luuakse maailma jälle suur hulk degenerante ja elujõuetuid, kes on kuritegevuse tõeliseks taimealavaks.

Vähem tähtsa kuriteo tegurina esinevad hasartmängud ja ebausku. Mis puutub viimasesse, siis on selle mõju rohkem märgatav rumala ja harimatu rahva seas, kus osav kelm ekspluateerib inimlikku rumalust oma kasuks. Praeguseis kultuurriiges on ebausku mõju kuritegevusele väikese tähtsusega. Et ka praegusel ajal seda siiski tuleb ette, selle kohta

võiks meele tuletada juhuse, kus hiljuti teatava usulahu poolt ettekuulutatud maailmalõpu ootel Soomes keegi isik tappis oma perekonna liikmed. Et isegi haritumad klassid ei ole vabad ebausust, seda näitab muu seas ka asjaolu, et ustakse igasuguseid šharlataane.

Kui nüüd veel vaadelda hariduse mõju kuritegevusele, siis ei ole selles küsimuses täit selgust. Ühed, näit. Engel, arvavad, et hariduse levimisega tõuseb rahva komblus. Teised aga on vastupidises arvamises, väites, et haridus hävitab rahva sügavamaid kõlblisi loomuomadusi. Vastuvõetavam aga näib olevat kolmas seisukoht, mida jagab ka prof. Aschaffenburg. Selle järgi ei soodusta haridus küll eriti kuritegevust, kuid teisest küljest ei või ka öelda, et ta seda silmapaistvalt vähendaks. See on seletatav seega, et kuigi teadmised ja oskused on igale inimesele mõjuvad sõjariistad oma olemasolu eest võitlemisel, teisest küljest aga ei muuda see inimeste vaimuandeid ja loomuomadusi, mis iga inimese juures oma olemuselt on väga mitmekesised. Kui nüüd rahvahariduse üldine tasem tõuseb, siis jäävas ometi püsima üldises läbilõikes vahed üksikute ühiskonna liikmete vahel — anderikkamad ja kindlamad karakterid löövad elus läbi, kuna nõrgemad jäävad endiselt alla. Ainuke mõju, mis hariduse tõusul kuritegevuse peale võiks olla, oleks see, et ta seda juhib rohkem teistele aladele, mida ennem ei osatud. Nii, näiteks, eeldab dokumentide võltsimine ja valerahade tegemine teatavat intelligenti, mida ei leidu harimatul kurjategijal. Mis aga puutub hariduse levitamisse vangide seas, siis ollakse mitmelt poolt selle vastu. Nii arvab Lombroso, et kuna see ei ole ühenduses moraalse kasvatusega, siis annab ta kurjategijale kätte ainult uued abinõud kuritegevuse jätkamiseks. Kuid, nagu Aschaffenburg tähendab, ei sünni retsidiivid mitte selle tõttu, et kurjategija on saanud haridust. Retsidiiv oleks antud juhul sündinud nii-kui-nii. Küll on aga vangimajas omandatud oskused nii mõnelegi võimaluse annud pärast karistuse kandmist uut, ausat elu alustada.

Nüüd tahaksin veidi peatuda nähtuse juures, mida Liszt kui sotsiaal-patoloogilist ära märgib. See on nimelt kuritegevuse järjekindel tõus ühenduses kultuuri edusammudega. Liszt seletab seda seega, et tehnika, tööstuse, kaubanduse ja poliitilise elu suurejoonelise arenemisega on

tekkinud suurlinnad, mis tuhandeid kodukohta kaitsvast mullast lahti kisuvad ja endasse imevad, kasvatades linna proletariaadi arvu, kes oma suures massis on kuritegevusele vastuvõtlikuks pinnaks. Siia juure tuleb toores, halastamatu võitlus olemasolu eest, mis on seda teravam, et edenev kultuur enesega kaasa toob tuhandeid naudinguvõimalusi, ilma et samal määral annaks abinõusid nende kasutamiseks. Kõik see ühenduses alatasa raskevenivate tööoludega, mis nõuab raskemaid füüsilisi ja vaimlisi pingutusi, lõhub närve, annab põhjust alkoholi tarvitamisele ja neurasteeniale, mis omakorda viib vangla või hullumajja ja kasvatab ala-väärtuslist järeletulevat sugu.

Meil Eestis ei ole küll suurlinnu, nagu Lääne-Euroopas, kuid praeguse kultuuri üldine õhkkond on avaldamas ka siin täiel määral on mõju. Toores, materialistiline egoism ühes lõbunäljaga, mis ei aja lopsakaid õisi mitte üksi majanduses, vaid ka kirjanduses, on eriti hoogu saanud pärast suurt maailmasõda.

Kui nüüd vaadelda eraldi kuritegevust linnas ja maal, siis selgub, et see linnades on märksa suurem. Üksikute kuriteo liikide järgi jaotades, selgub, et linnas tuleb ette rohkem vargusi, pettusi ja suguvilja hävitamisi, maal aga rohkem lapsetapmisi ja raskeid kehavigastusi. Viimane asjaolu on seletatav seega, et maatüdrukul ei ole aborditegija igakord saadaval, samuti lõpevad pühapäevased joomingud sageli lõomingutega, kus võetakse tarvitusele pussid. Seda enam võib see sündida, et siin seadusesilm ei ole igakord valvamas. Kuid, nagu Aschaffenburg tähendab, võivad need kohtade vahed siis kõige paremini selguda, kui meie vaatluste juures ka peame silmas elukutse mõju.

Elukutse mõju kuritegevusele avaldub kõigepealt selles, et teatavaid kuritegusid saadetakse korda ainult teatavate ametite kandjate poolt, nii näiteks, pankrotid, ametialalised kuriteod jne. Teisest küljest aga on olemas kuritegevuse ja ameti vahel ka sisemine psühholoogiline side. See põhjeneb asjaolul, et iga isik valib endale ameti oma kalduvuste kohaselt. Nii eelistab jõhker natuur ennem lihuniiku ametit kui kelneri või rätsepa oma. Samuti on kindel, et vaimliselt jõuetud kunagi ei ulatu üle halli päevatöölise massi.

Kui vaadelda kuritegevust üksikute ametite järgi, siis selgub, et põllumajanduses ja kalanduse alal tegutsevate isikute poolt tuleb ette kõige rohkem tule-süütamisi, selle juures rohkem kättemak-suks kui kinnitusseltsist rahasaamiseks. Tööstuses tegutsevate isikute poolt tarvitatakse kõige rohkem ähvardusi ja vägi-valda ametnikkude kallal, mis peaaeglikult langeb noorte vabrikutöölise arvele, kelle peale varajane iseseisvus ja võimalus oma palgaga talitada oma äranägemisel, ses mõttes halvasti mõjub. Kõige rohkem liiakasuvõtmisi sünnib kauplejate keskel. Võrdlemisi vähem kuritegevust tuleb ette kohtutegelaste ja vabakutseliste juures, mis on seletatav nende parema majanduslise olukorraga ja parema kasvatusena.

Sellega oleks lühidalt puudutatud tähtsaimad sotsiaalsed tegurid. Teiste väliste tegurite all tuleks veel vaadelda aasta-aegade mõju kuritegevusele. Kuna ühed, nagu Colajanni ja Liszt, eitavad aasta-aegade kui iseseisvate tegurite mõju kuritegevusele, on uuemad uurimused seda mõju siiski konstateerinud. Nagu Aschaffenburg arvab, seisab see mõju selles, et teatavad aastaajad kutsuvad esile inimese psüühilises tasakaalus perioodilisi vankumisi, mis omakorda annavad põhjust kuritegevusele. Kõigepealt tuleb samaseid vankumisi ette seksuaalalal, mis algavad mais ja lõpevad juuliga. Sel ajal sünnib kõige rohkem kuritegusid sugulise moraali vastu. Küll võivad siin teised asjaolud kaasa mõjuda, nagu alkoholi tarvitamine ja ligem kokkupuutumise võimalus. Kuid kõik need kõrvalmõjud ei selgita üksi suguliste eksimiste maksimaalset suurust just ülaltähendatud kuude kes-tes. Ühenduses sellega on ka lapsetapmiste suurim arv veebruaris ja märtsis. Paralleelselt seksuaalkuritegudele liigub ka enesetapmiste arv, mida samuti muidu ei saa seletada kui aasta-aegade mõjuga enesetapja psüühikale. Samasugust tõusu ja mööna paneme tähele ka veel terve rea teiste kuritegude juures, nagu kehavigastused, sundimised ja ähvardused, haavamised, ametnikkude ähvardused ja rahurikkumised. Kõik nad jõuavad arvult haripunkti augustis. Sellest on näha, et nad ülalootletud kuritegudega võrsuvad ühisest psühholoogilisest kannust. Varanduslised kuriteod selle vastu, arvatud välja võõra vara rikkumised, sünni-

vad kõige sagedamini talvekuudel. See on seletatav ühelt poolt talviste pimedate öödega, mis soodustavad vargusi, teisest

küljest aga majandusliste raskuste suurenemisega talvekuude kestes.

(Järgneb.)

Keskaja politsei ja joogikohad.

Kui kõneldakse keskaja politseist, siis ei mõelda selle all mitte ainult neid asutusi ja isikuid, kes täitsid keskajal mõningaid meieaja politsei funktsioone, vaid ka veel hiljem: 16. ja isegi 17. sajandil. Asi seisab selles, et politsei mõiste, nagu see on kujunenud välja praegu, polegi nii vana, selle tekkimise ajaks võib lugeda üldiselt 17. sajandit. Sisult tuli politseiasutustel (kuigi teise nime all ja sootu teisiti organiseeritult) täita ka varem ülesandeid, mis meiegi päevil kuuluvad politsei kompetentsi: tuli valvata üldise heaolu ja korra järele, kuid mõisted politseist ja selle konstruktsioon olid teised. Ja seejuures olid politseilised ülesanded varematal aegadel, eriti veel keskajal, hoopis kitsamad. Mida rohkem areneb elu, seda komplitseeritumaks muutuvad politsei ülesanded, seda raskemaks ja laialdasemaks muutub politsei tööpõld. Nii võime alles praegu hakata kõnelema õhupolitseist. Mis teadis keskajal liiklemise politseist? Liiklemine, mis vajab politseilist reguleerimist, tekkis linnades õieti alles trammide ja autode tulekuga. Samuti ei võidud keskajal muidugi kõnelda mingisugusest tööstuspolitseist, sest tööstust meie aja mõttes polnud olemas, samuti oli kaubandus, võrreldes meie sajandiga, alles lapseskingis.

Avalik elu hakkas arenema üldse alles siis, kui tekkisid linnad, kui elanikud hakkasid koonduma teatud, kaitstud paikadesse. 12. sajand ja osalt veel 13. sajand on Kesk-Euroopa ja Lääne-Euroopa linnade asutamise ajajärguks (samuti nagu meilgi). Muidugi oli seal ka varemalt linnu olnud, kuid hoogu võttis linnade asutamine alles tähendatud sajandites, alles siis hakkasid linnad mängima tähtsat osa. Hakkasid tekkima tsunftid ja algas üldse linnakodanikkude organiseerimistöö. Selle töö tulemuseks oli lõpuks nõukogude moodustamine, mille käes oli nii hästi seadusandlik kui ka täidesaatev võim.

Kui tekkisid linnad, algas ka võõraste-

majade asutamine, mis olid muidugi ühtlasi ka joogi- ja söögikohtadeks. Enne võõrastemajade tekkimist täitsid nende aset kõiksugused hospiitsid ja teised sarnased asutused, missuguseid kutsus ellu ja pidas ülal kirik. Niisuguste asutuste üle polnud ühelgi võimul vaja järelevalvet pidada. Kirik, kiriklised asutused ise hoolitsesid tarviliku korra eest, seda oli ka kerge pidada, sest alkoholilisi jookke hospiitsides ei antud, öömaja anti tasuta, nii et puudusid alused ja põhjused korra rikkumiseks. Küll aga pidi võim asja enda kätte võtma, kui tekkisid harilikud võõrastemajad, kuhu pääsis igaüks ja kust raha eest anti öömaja, süüa ja juua. Eriti tekkis vajadus riikliku järelevalve järgi, kui hakati asutama erilisi joogikohti, joogitubade ja teiste sarnaste nimetuste all. Tuli valvata selle järele, et linnavalitsuse määrused ja korraldused leiaksid täitmist ka neis joogikohtades, kus rahurikkumised ja maksva korra vastu eksimised kõige kergemini võimalikud ja kõige sagedamini tulevad ette. Ja kui meie võiksim kõnelda mingisugusest „restoraanide politseist“, siis seisis sarnase politsei tegevus kõigepealt: 1) valvamises selle üle, et politseitunnist kinni peetakse, 2) mängude, eriti hasartmängude üle valvamises joogikohtades, 3) toiduainete kontrollis ja 4) elanikkude möllimise läbiviimises.

Mõstagi viiks liiga kaugele, kui hakata peensusteni üles lugema, kuidas tähendatud ülesannete teostamisel kuskil teotseti. Võiks tuua ainult mõningaid näiteid Kesk-Euroopast: Shveitsist ja Lõuna-Saksamaalt, kus keskaja linnade kultuur kiiresti levis, kus linnad kiiresti kasvasid, kus juba algusest peale katsuti luua kindel kord. Ei ole sugugi ime, et just neis Euroopa osades (samuti ka Prantsusmaal) linnakultuur kõige kiiremini edenes: seal leidis juba linnu, mis olid asutatud roomlaste poolt, seal elutses veel kuidagi Rooma kultuur, kuigi moonutatud ja kitsadesse raamidesse vajutatud kujul.

Mis nüüd kõigepealt puutub politsei-

tundi, siis oli see, vähemalt meie arusaamise järgi määratud kindlaks õige varajase tunni peale. Harilikult oli politseitunniks kell 9 õhtul. Kuid see varajane tund saab meile arusaadavaks, kui meie arvesse võtame üldse päevajaotuse keskaja linnas, kus, näiteks, kell 10 hommikul juba lõunat söödi! Teiselt poolt sundisid välised asjaolud määrama politseitunni varajase aja peale kindlaks. Tänavvalgustus puudus üldse, ja kui see kuskil kuidagi oli korraldatud, siis oli ta ka äärmiselt primitiivne ja ei täitnud sugugi oma otstarvet. Linna julgeoleku eest pidid hoolitsema mõned öövahid, kellel muidugi puudus igasugune võimalus likvideerida suuremaid kallaletunge öisel tunnil. Linnavalitsusel ei jäänud muud üle, kui ärahoidvate abinõude tarvituselevõtmine. Üheks sarnaseks abinõuks oli varajane politseitund. Kuna keskajal üldiselt veel kellanäitajaid ei tuntud, siis anti märku, et politseitund on kätte jõudnud, n. nim. veini- või õllekella abil, tarvitades selleks ka raekoja tulekahjukella.

Harilikult võeti eksimiste puhul politseitunni vastu vastutusele isik, kes tabati kõrtsis. Mõned linnad aga võtsid vastutusele nii hästi joojaid kui ka joogikohtade omanikke (näiteks Nürnbergis; v. ka dr. O. D. Potthoff: „Die mittelalterliche Polizei jne.“). Erandina võidi süüa ja juua anda neile, kes tulid võõrsilt, kes polnud pärit samast linnast, kes tõesti olid külalisteks võõrastemajas. Neile lubati peaaegu igalpool anda jooki ja toitu ka pärast politseitundi. Kuid politseitund ei kestnud igalpool isegi kella üheksani. Nii, näiteks, oli Männerstadtis asi nii reguleeritud (alates 1527. aastast), et keegi ei tohtinud minna joogikohta enne kella 12 päeval ja sealt lahkuda hiljem kui kell 7 õhtul, „kui kõlab veinikell“. Zittau linnas valitses veel kaua kord, mille järgi õllekell kutsus linnakodanikke koju kell 9 õhtul. 30-ne aastase sõja päevil kadus küll see kord, sest söömise ja joomise mõttes olid siis asjad hoopis korrast ära, kus kõik sõdisid ja kõik võidu nimel katsusid lubada nii palju vabadusi kui vähegi võimalik. Alates 1643. aastaga pandi aga vana kindel kord seal jälle kindlal kael maksma. Huvitav on, et 1777. aastal, kui vana õllekell hukkus tulekahjus, just üks napsutaja kinkis linnale tarviliku raha uue õllekella soetamiseks.

Kuid keskaja lokaalides ei joodud ai-

mult hästi ja palju, seal armastati ka väga mängida õnnemänge (peale süütute mängude, milledele aga palju harrastajaid ei leidunud). Meie täpsusteni küll ei tea, kuidas igalpool mängiti, kuid mõne linna kohta on meil päris põhjalikke andmeid, mida veel aitavad illustreerida pildikesed, joonistused ja maalid kõrtsi elust, mis on alal hoidunud. Eriti hästi oleme mängude suhtes informeeritud mõnest Shveitsi linnast, näiteks Baselist. Seal olevat õhtust õhtusse kõlanud kõrtsides joobnud isilkute vali laul, mille vahelduseks ainult kostsid mängijate pahameele või suure rõõmu hüüded. Baselis mängiti eriliselt palju ja tihti kaarte; juba 1377. aastast peale levis kaardimäng selles linnas, millele peagi andusid kõik, kellel oli vähegi võimalik. Muidugi muutus asi tülik, kui keegi valesti mängis, mis, nagu nähtub vanadest kroonikatest, siiski nii väga harva ei sündinudki. Igas paremas võõrastemajas leidis tol ajal malemäng ja mõned teised mängud. Eriti palju armastati mängida ka vürflimängu, mis oli juba õnnemäng, mis võimaldas teha palju pettusi (valeyüflid olid juba tol ajal hästi tuntud ja laialdaselt tarvitusel). Vürflid asendasid õnnemänguna kaardimängu. Kaardid ilmusid avalikkuse ette alles 14. sajandi lõpul ja leidsid elavat poolehoidu, isegi linnavalitsused katsusid piirata kaardimängu kõrtsides, või isegi selle täitsa ära kaotasid. Mõni linn keelas isegi võõrastemajade, joogitubade jne. omanikkudele kaarte oma juures kodus hoida. Kuid mis see kõik aitas? Salajaselt mängiti edasi nii palju kui võimalik. Ja seaduse täitmise üle valvajaid oli tol ajal vähe, nende silm ei juhtunud pea kunagi nägema, et keelatud kaardimäng oli kõrtsis täies hoos.

Mida suuremaks muutusid linnad, mida elavamaks läks kaubandus, seda enam kasvas vajadus võõraste isilkute kontrolli järgi, möllimise süsteemi läbiviimise järgi. Möllimise süsteem on õige vana, mis ajast tema just pärit on, seda ei saa päris kindlasti öelda, igatahes aga maksis see süsteem enam-vähem juba 15. sajandil. Nii, näit., on meil teada Strassburgi linna määrus 1490. aastast, millest nähtub, et joogikohtade ja võõrastemajade omanikud ei täitnud sugugi korralikult määrusi, mis käisid möllimise kohta. Edasi selgub sellest määrusest, et isilkud, kellede juure tuli võõraid, olid kohustatud sellest tea-

tama sama päeva jooksul. Hiljemalt vee-
randtunni jooksul pärast politseitundi pidi
mõllimine sündima. Kui võõras jäi linna
mitmeks päevaks, tuli tema nimi ja seis
siiski igal õhtul uuesti teada anda.

On selge, et 30-ne aastase sõja ajal
võõraste mõllimise kord üldiselt kõven-
dati. Isikud, kellede juure tuli võõras,
olid kohustatud sellest teatama ametivõi-
mudele hiljemalt pool tundi pärast vöö-
ra tulekut, hiljem pehmendati see kord
ja mõllimine pikendati ühe tunni peale.
Teada anda tuli vööra nimi ja tema pä-
ritolu. Peale selle tuli aga veel igal õh-
tul kokku seada nimekirjad võõraste
kohta, kes kuskil peatusid. Muidugi sünnitas
sarnane kord hulka raskusi võõrastema-
majade ja öömajade pidajatele. Võõraid,
kes jõudsid linnavärvateni, eksamineeriti
pealegi veel üsna põhjalikult. Neilt küsiti
nimi, uuriti nende päritolu, küsiti kust nad
tulevad ja kuhu sõita soovivad, mis ots-
tarbel nad reisivad ja missugusesse vöö-
rastemajja mõtleavad peatuma jääda. Lin-
navärvavas anti võõrale kaasa sõdur, kes
oli kohustatud võõrast saatma kuni vöö-
rastemajani, kes aga ei tohtinud selle
saatmise eest nõuda ega vastu võtta
maksu. Sõdurile anti kätte sedel, millele
olid märgitud andmed vööra kohta, selle
sedeli pidi sõdur peale vööra saabumist
võõrastemajja ära andma linnavalitsu-
sele, kes sel viisil oli teadlik kõikide vöö-
raste kohta, kes viibisid linnas. See oli
kõik muidugi väga vajalik sõdade päevil.
Sel ajal olid kõik kohad üle ujutatud sa-
lakuulajatega, kes igasuguste abinõudega,
igasuguste trikkidega katsusid pääseda
vaenlase laagrisse, teada saada vaenlase
vägede suurust ja asukohta. Sel ajal ei
tuntud ju muud salakuulamise abinõu ja
viisi kui isiklikku luuret. Selle täitmisel
langes nii mõnigi mees oma hulljulguse
ohvriks, kuid katsuti ikka uuesti ja uuesti
täita võimatuid ülesandeid.

Edasi seisis keskaja politsei ülesanne
veel valvamises selle üle, et võõrastema-
jade, joogikohtade jne. omanikud võõras-
tele kahju ei sünnitaks ja ülekohut ei teeks
liiakasuvõtmisega. Meie kasutada oleva-
test linnade määrustest nähtub, et see lii-
kasuvõtmine oli keskajal laialdaselt levi-
nud, nii et linnadel tuli kõigest jõust või-
delda selle pahe vastu, ilma et igalpool
oleks saavutatud nimetamisväärseid ta-
gajärgi. Üldse põlnud joogikohtade are-

nemine normaalne. Sellest annab muu
seas tunnistust Zürichi linna sundmäärus
1402. aastast, millega keelati võõrastema-
japidajatele ja joogikohtade omanikkudele
„järele joosta võõrastele, neid meelitada
enda juure.“ Omanikkudele lubati ainult
„viisakalt seista oma ettevõtete uste juu-
res ja tagasihoidlikult soovitada võõras-
tele oma asutust.“ Ja veel 1651. aastal
tuli Strassburgi linna bürgermeistril anda
määrus, mis on omapärane nende laial-
daste karistuste poolest, millega ähvar-
datakse kõrtsmikke, kes katsuvad vöö-
raid meelitada teise kõrtsmiku juurest,
kas isiklikult või teiste abil.

Ärahoidvate abinõude hulka tuleb lu-
geda ka politsei keeld sõjariistade kand-
mise kohta joogitubades. Zürichi linn ot-
ustas juba 1314. aastal kõrtsmikkkudele
ette kirjutada, selle järele valvata, et kee-
gi külalistest nuga ega mõõka ei kannaks.
See nõudmine oli täitsa õigustatud, sest
sellel ajal armastati väga tülisid otsekohe
lahendada löögiriistade abil, seda enam
veel sooja peaga. Strassburgis olid vöö-
rastemajade ja joogikohtade pidajad isegi
kaasvastutavad sõjariistade kandmise eest
külaliste poolt. Kõrtsmikud olid kohus-
tatud võõraid paluma otsekohe sõjariistu
ära panna, kui nad seda ei teinud, langesid
nad karistuse alla. Kõrtsmik, kes lubas
külalisele asuda kõrtsi või kõrtsist lahku-
da pantseris, langes valju karistuse alla:
ta saadeti üheks aastaks linna piiridest
välja.

Politsei ülesannete hulka kuulus keskajal
ka toiduainete kontroll. Seda teostati
muu seas muidugi ka joogikohtades.
Augsburgi linnas määrati juba 1104. aastal
karistus sellele, kes müüs halba õlut või
kes müüs küll head õlut, kuid väiksema-
tes kui ette kirjutatud nõudes. Peale ka-
ristuse kandis kõrtsmik veel kahju see-
läbi, et vastav aine konfiskeeriti. See
aine hävitati või anti vaestele. Burgdor-
fis oldi veel hoopis karmim. Kõrtsmi-
kuga, kes seal valas vett veini hulka või
muidu segas veini, pidi ümber käidama
kui röövliga!

Sellest kõigest näeme, et keskaja polit-
sei oli üsna karm joogikohtade suhtes ja
katsus igasuguste abinõudega hoida vaos
kõrtsi elu, katsus piirata halbusi, mis
ühenduses joomisega ja ära hoida joo-
misega ühenduses olevaid kuri- ja väärte-
gusid. Seda oli tungivalt vaja, sest kesk-

ajal armastati juua, lärmitseda ja kakelda, inimestel oli selleks palju aega. Teiselt poolt aga andis tolleaegne kord vajaduse korral ka kaitset kõrtsmikule, kaitses teda isikute eest, kes omi arveid maksta ei

armastanud. Kui mittemaksja oli võõras, siis lubas maksev kord kõrtsmikule isegi võõrast nii kaua kinni pidada, kui ta kuidagi tasus arve — kas tuttavate või sõprade abil.

D. O.

Rahva tervishoid ja sterilisatsioon.

Meieaja riigi arenemisest oleneb see tõsiasi, et riik peab kandma hoolt vaimuhaigete, vähearenenud ja üldsusele kardetavate isikute eest. Riiklik abi ja hoolekanne peavad modern riigis ulatuma veel hoopis kaugemale, kuid praegu huvitavad meid ainult loetletud gruppidesse kuuluvad inimesed. Sellest nähtest tingituna kujuneb olukord veidi paradoksaalseks. Riik hoolitseb igapidi vaimust vaeste eest, muretseb neile ulualuse, annab neile süüa ja juua ja riietab neid, ta kannab muret nende tervisliku seisukorra eest ja hoolitseb nende perekondade eest. Tugevad, terved ja andekad inimesed selle vastu peavad tööd tegema ja — kui neil tööd ja teenistust ei ole — nälgima, külmetama ja kannatama, igal juhul aga maksma maksude näol nende eest, kes midagi ei tee ega suuda teha, keda riik toidab. Selle korra vastu vaielda ei saa, riigil pole siin muud pääsu kui avitamine sarnases ulatuses, kuidas seda võimaldavad riigi rahalised resursid. Kuid sotsiaalne kaastundmus muutub ebaõiglaseks — kui lubatakse sarnastele vaimuhaigetele, nõdrameelsetele jne. signeda, kui terved inimesed peavad järjekindlalt töötama sarnaste haigete inimeste haigete laste eest — ja seda ainult seepärast, et ei tahetud või ei suudetud talkistada vaimuhaigete sigimist. Riigi kohus on kaitsta ühiskonda sarnaste elementide tekkimise vastu, kes on ainult koormaks ühiskonnale.

Hoopis iseküsimus on muidugi, kas on olemas abinõusid, millega riik võib takistada kõnesolevate haigete sigimist? Ja kui meieaja teadus tunneb seesuguseid abinõusid, millal ja kuidas võib ja tohib neid kasutada? Esimesele küsimusele peab vastama jaatavalt. Moodne raasside terviseõpetus, eugeenika, tunneb sarnaseid abinõusid ja nõuab teatavatel korradel ja teataval määral nende tarvitusele võtmist. Eugeenika nõuab tõu tervendamise eesmärgil riigilt, et tehakse võimatuks sigitamine neile isikutele, kes on sot-

siaalselt kahjulikud, s. o. eeskätt vaimuhaigetele ja kurikalduvustega inimestele. Abinõu, millega saadakse kätte see eesmärk, on n. nim. sterilisatsioon. Viimane seisab võrdlemisi lihtsas operatsioonis, mida võib võtta ette nii meeste kui ka naiste juures ja mille tagajärjeks on sigitamise ja sigivuse võime kaotamine. Muid tagajärgi säärestel lõikustel ei ole ja inimeste tervisele nad ei mõju kuidagi kahjulikult.

Neid küsimusi harutatakse pikemalt eriajakirjas, mis on pühendatud ainult raassi terviseõpetuse küsimusele („Das kommende Geschlecht. Zeitschrift für Eugenik.“). Prof. dr. Rüdini, kes kuulub saksa teadlaste seas kahtlemata nende hulka, kes on kõige rohkem tööd teinud eugeenika alal, avaldas hiljuti tähendatud ajakirjas väikese kirjatüki, mis käsitleb just sterilisatsiooni küsimust vaimuhaigete ja kurikalduvustega inimeste juures. Prof. Rüdini arvates tuleb vaatlusele võtta kolm küsimust, et jõuda selgusele kõnesoleva probleemi üle. Need küsimused on: 1. Missugused haigused (vaimuhaigused) on üldse edasiantavad pärivuse teel? 2. Missuguse haiguse määra juures on lõikus lubatav? 3. Kui on karta kuritarvitusi sellel alal, kuidas võib nende vastu võidelda?

Mõlemad esimesed küsimused on muidugi tihedalt seotud üksteisega. Sellel arvamisel on ka prof. Rüdini ise. Neile küsimustele on raske vastata. Peab tunnustama, et meieaja teadus pole veel nii kaugel arenenud, et oleks võimalik teoreetiliselt kindlaks teha, missugused haigused (eriti vaimuhaigused) on pärandatavad ja mil määral nad on pärandatavad. Ja kui meie puht-füüsiliste haiguste juures (näit. vähjatõbi) ei tea alati, kas ja missugusel määral nad on pärandatavad, siis meie seda kaugeltki ei tea vaimuhaigete juures, kus asi hoopis komplitseeritum. Praegu oleme üldiselt sarnases olukorras, et meie võime päritavuse küsimuse enam-vähem

julgelt otsustada ainult igal üksikul konkreettsel juhul. Siiski annavad viimase aja uurimused meile mõningaid andmeid, kuid nende üldistamine on arvatavasti veel varajane. Sama prof. Rüdini on uurinud palju haigusi ja vaimuhaigusi päritavuse mõttes, kusjuures ta on uurimusi toimetanud niihästi tervete kui ka haigete ja täiesti haigete juures. Tema on jõudnud järgmiste tulemusteni: tantsutõbi („Veits-tanz“) on pärandatav 50%-lisel määral, langetõbi — 25%-lisel määral, mõni vaimuhaigus 10—52%-lisel määral. Kindlad andmed puuduvad praegu (vaatamata laialdastele uurimustele) veel: alkoholi-kute, psühhopaatiid, hüsteerikute, raskete kurjategijate ja nõdrameelsete kohta. Olemasolevad andmed loetletud haiguste liikide kohta lähevad niivõrd lahku, et neid ei saa tarvitada. Kuid siiski võib sterilisatsiooni küsimus tekkida ka sarnaste haigete juures, muidugi ei saa siin, vähemalt praegu mitte, kõne alla tulla sunduslik sterilisatsioon, jutt võib olla ainult vabatahtlikust sterilisatsioonist. Küsimus seisab ainult selles, kas inimesed on vabatahtlikult sellega nõus. Palju oleneb muidugi arstidest ja seadusandlusest. Arstid peaksid kõigepealt propagandat tegema tähendatud suunas ja seal, kus maksivad seadused ei luba sarnast operatsiooni, katsuma igakülgselt valgustada küsimust, et vastavad seadused muudetakse. Tuleb meeles pidada, et sterilisatsioon pole ainult tähtis eugeenika seisukohalt, ta on väga tähtis ka rahvamajanduse, hügieeniliselt ja sotsiaalselt seisukohalt. Kui suuri summasid ei kuluta iga riik aastast aastasse hullumajade ja vanglate ülalpidamiseks? Ja siis peavad ju defektidega inimesed küllalt juba kannatama oma vigade ja puuduste all — mured ja piin sarnasuguste defektidega laste pärast teevad niisuguste õnnetute inimeste elu päris põrguks. Ja siis veel politsei seisukoht. Kriminaalajaloost on meil küll ja küll teada juhtumeid, kus ühe joodiku, ühe lõbunaise järeletulijad ja nende järeletulijad andsid suure arvu vaimuhaiged, alkohoolikuid, lõbunaisi ja kurjategijaid. Peab ütleva, et normaalne inimene sarnastes perekondades on erand. Kui seda joodikut või seda lõbunaisi, kes olid esivanemateks hulgalet kurjategijatele, joodikuile, hullkuritele jne., oleks omal ajal steriliseeritud, oleks politsei töö vähenenud.

Nüüd tekib kolmas küsimus, mille seab

üles prof. Rüdini: kas pole karta kuritarvitust sterilisatsiooni propageerimisel? Prof. Rüdini ise arvab, et kõik kartused sel puhul on asjatud. Tema tähendab, et just väga intelligentsed, andekad ja jõukad inimesed, s. o. need, kellel võiks ja peaks olema lapsi, ei armasta endale soetada järeletulijaid. Neil on kahjuks teada kõik need abinõud, millega võib ära hoida meie päevil rasedust. Seega saame siin järgmise pildi: vaimliselt kõrgel seisvad inimesed jäävad lasteta, vaimliselt väga madalal pinnal seisvad isikud aga mitte! On selge, et sterilisatsiooni läbiviimine täiesti takistamatult ka sündida ei tohi: siis võime tõesti sattuda ummikusse, võime, näiteks, sattuda niisugusesse seisukorda, et noored inimesed ei taha lapsi ja lasevad endid vastavalt opereerida; saades aga pisut vanemaks, igatsevad nad lapsi — kuid siis on juba hilja. Prof. Rüdini arvates ei tohiks sterilisatsiooni läbiviimise üle otsustada iga arst, küsimuse otsustamine peaks kuuluma ametliikude arstide kompetentsi, kes pealegi seisavad eemal igast sarnasest praktilisest juhust ja seetõttu võivad otsustada erapooletult, kas on vaja ja soovitav teatud loikust läbi viia või mitte. Vaidlusküsimusi võiks prof. Rüdini arvates otsustada isegi kõrgem ametiinstants. Lõpuks puudutab prof. Rüdini päris lühidalt seda väidet, mis armastatakse ette tuua sterilisatsiooni vastaste poolt, kelle arvates võidakse hukata ühes hullumeelsusega ka geenius, sest hullumeelsuse ja geniaalsuse vahel on ainult üks samm. Prof. Rüdini juhib tähelepanu ainult sellele, et see lõklause, mida väga armastatakse tarvitada C. Lombroso päevist alates, pole siiski nii kindel ja tõenäoline, nagu paljud arvavad. Temas on kahtlemata tõtt — kuid missugusel määral, see on veel vaieldav.

Huvitav on kõnesoleva küsimuse lahendamisel kahtlemata ka teaduslik konverents raassihügieeniliste küsimuste lahendamiseks, mis peeti Roomas 27.—29. septembrini läinud aastal. Nende küsimuste rahvusvaheliseks lahendamiseks kutsuti omal ajal ellu erioorganisatsioon: „International Federation of Eugenic Organisations“, kes oli ka tähendatud kongressi algatajaks ja läbiviitjaks. Peale organisatsiooni ja asjaajamise küsimuste arutamise peeti kongressil rida teaduslike referaate, milledest mõned tõesti väga huvitavad. Referaatidele järgnesid läbi-

rääkimised ja vaidlused, võeti vastu hulk huvitavaid resolutsioone. Prof. Eugen Fischer, eelmainitud ajakirja „Das kommende Geschlecht“ väljaandja, refereerib kongressist ja selle tulemustest üksikasjaliselt selle ajakirja veergudel. Loenguid pidasid kongressil muuseas: prof. Davenboch, kes kõneles raasside segamise tähtsusest, eriti sellest, missugused tagajärjed on asumaades eurooplaste segamisel pärismaalastega, ja van Herwerden, kes kõneles hädaohust, mis on seotud sellega, kui vaimuhaigeid katsutakse hoida ja ravida kodus ja mitte vastavas haiglas. Seati üles nõudmine, et ka sarnaste kergeste vaimuhaigete suhtes tuleks sunduslik sterilisatsioon viia läbi. Norra esitaja Myoeni ettepanekul võeti vastu resolutsioon, mille põhjal tuleks tulevikus läbi viia rahvalugemised ühtlaste mõõdupuude abil, ühtlastel alustel, et saada ühtlasi tagajärgi, mis võimaldavad saada ülevaateid ka eugeenikast huvitatud isikutele. Selle otsusega ühenduses olevate küsimuste lahendamiseks valiti erikomisjon. Inglise esitaja Hodschi tegi ettepaneku, et üksikute riikide esitajad astuksid samme oma valitsuste ees sundusliku ja vabatahtliku sterilisatsiooni küsimuse lahendamiseks ja võimaldamiseks. See ettepanek võeti üldisel heakskiitmisel vastu.

Ühenduses selle kongressiga peeti ka varem valitud erikomisjoni koosolek, mis töötas välja Itaalia esitaja Gini ettepanekul õige laialdase programmi, mis ette näeb uurimisi küsimuse üle, kuidas on mõjunud maailmasõda rahvaarvule, kusjuures uurimusi tuleb toimetada kõikides maades ühtlastel alustel, ühesuguseid eriküsimusi uurides. Kongressi lõpuks anti üle Itaalia peaministrile, Mussolinile, eriline märgukiri, milles leidub palju huvitavaid mõtteid, mis aga kaotab osa väärtusest seetõttu, et märgukirjas on segi aetud teaduslikud ja poliitilised küsimused. Juhitakse tähelepanu sellele, et sündimiste arv Euroopas kahaneb katastroofiliselt ja et see küsimus ja see nähe on esimese järgu tähtsusega Euroopa kultuurile, nii et see küsimus ei puuduta enam üksi üht

või teist riiki, vaid Euroopat tervikuna. Kuid tähtis ei olevat ainult mass, vaid tähtis olevat samal või veelgi suuremal määral see element, kellest see mass koosnevat. Teiste sõnadega on küsimusel veel väga tähtis kvalitatiivne külg. Ja märgukirjas katsutakse näidata, kuidas parandada rahvaste „kvaliteeti“. Siin aetakse juba segi raassi hügieenilised küsimused maksude ja teiste sarnaste küsimustega, kusjuures minnakse isegi välja vale lähtekohast. Nii, näiteks, ollakse arvamisel, et andekast perekonnast võrsuvad ka andekad lapsed. Kuigi on õige, et haigetel (vaimuhaigetel) vanematel on väga sageli haiged (vaimuhaiged) lapsed, et kurjategijate järeltulijad on enamalt jaolt jällegi kurjategijad, siis pole ometigi veel õige vastupidine, s. o. et andekatel vanematel on andekad lapsed. Meie teame ajaloost väga hästi, et andekatel inimestel on harilikult keskpärased lapsed, välja arvatud üksikud juhtumid, kus need lapsed on tõesti ka andekad või aga — täiesti haiged ja haiglased. Üldse on see märgukiri kutsunud välja terava arvustuse (näit. dr. med. Wulff, Saksamaal).

Lõpuks tuleks veel kord rõhutada seda, millest oli möödaminnes juba jutt: eugeenika pole tähtis ainult teadusemeestele, see pole mingisugune teaduseharu, mille uurimine teeb lõbu mõnele üksikule professorile, mis aga on väärtusetu tegelikus elus. Politseiametnikud, politseiarstid, vanglate ülemad jne. teavad, võib olla, kõige paremini, et kurjategijatest võrsuvad väga tihti jällegi kurjategijad. Iseküsimus on muidugi, kas siin mängib peaosatähtsust või mõni muu tegur. Võib olla hoopis tähtsam kasvatus küsimus, ümbruskond, sotsiaalne olukord. Võib olla. Kuid uurima seda küsimust peab ka raasihügieeniliselt seisukohalt. Need küsimused ei ole sarnased, mis politseid ei huvita, on ju politsei esimene ülesanne vältida kuritegevust. Seepärast peavad kõik uurimised, kõik katsed, mis sihivad kuritegevuse vähendamisele, leidma huvi politseinike peres.

Sing-Singi-vangla surmamaja.

Kuritegevus Ameerika Ühendriiges on teadupärast õige suur, igatahes ületab Ühendriiges toimepandud kuritegude arv kaugelt Euroopa riikide arvu. Mõnes linnas, nagu kurikuulsas Chicagos ja New-Yorgis, pannakse toime aastas rohkem kuritegusid, eriti tapmisi ja röövimisi, kui Inglismaal, kusjuures Inglismaa ei kuulu kaugeltki veel nende riikide hulka, kus kuritegude arv, ka suhteliselt, kõige väiksem Euroopas. Sealjuures on Ühendriikide seadused õige karmid, riik ise on jõukas, töövõimalusi on palju, kuid kuritegevus aina kasvab.

Kuulsaim Ühendriikide vangla on kahtlemata Sing-Sing New-Yorgis. Tema kuulub suurimate ja kõige paremini korraldatud vanglate hulka maailmas. Tema ehitus, temas valitsev kord, tema organisatsioon on eeskujulikud. Sinna paigutatakse ka harilikult kardetavaimaid Ühendriikide kurjategijaid, sest need asuvad enamalt jaolt New-Yorgi osariigis ja töötavad meeleldi New-Yorgi linnas — kui nad juhuslikult ei tegutse Chicagos. Sing-Singi paigutatakse seesuguseid kurjategijaid just seepärast, et see vangla loetakse kindlamate hulka maailmas, põgenemine sealt on enam-vähem võimatu ja kui sarnane põgenemine on mõnel korral õnnestunud, siis ainult tänu põgeneja kurjategija hulljulgusele ja õnele.

On ka arusaadav, et Sing-Singi vanglas on täide saadetud kõige enam surmaotsusi: vangide koosseis on seal juba sarnane. 1889. aastal hakati Ühendriiges tarvitusele võtma n. nim. elektritooli, s. o. hakati inimesi surmama elektri abil. Olgugi et sarnase surmamisviisi vastu on palju protesteeritud, olgugi et on katsetud tõendada, nagu oleks surmamine elektritoolil väga piinarikas, jäävad ameeriklased selle surmamisviisi juure, sest see on nende poolt leiutatud, nende poolt tarvitusele võetud ja aastakümnete jooksul tarvitatud, see on nende arvates hümnaansem surmamisviis. Ja sellest ajast peale, s. o. 41 aasta jooksul, on Sing-Singi vanglas kinni peetavatest kurjategijatest mõistetud surma 431 meest ja 6 naist. Nendest surmati 264 meest ja 2 naist samas vanglas. Ülejäänutest suri kaoks vangi loomulikku surma, s. o. enne kui jõusse astunud kohtuotsus viidi täide, kolm lõpetas ise oma elu — vaatamata

kõigile ettevaatusabinõudele, millega katsutakse takistada enesetapmisi, kaks uppus ära põgenemiskatsel, üksteist toimetati hullumajja, kui parandamatud vaimuhaiged, kusjuures vangla kord oli süüdi mõistuse kaotamises, millest allpool lähemalt, ja ülejäänutele anti armu, muutes surmaotsuse eluaegseks kinnipidamiseks. Sama aja jooksul, s. o. 1889. aastast alates, tuli New-Yorgi osariigis ette 3188 tapmisjuhtumit, nii et täidesaadetud surmaotsuste arv teeb välja 8,3% kõigist roimadest. Surma mõisteti inimesi ainult tapmiste toimetamise eest.

Peab tähendama, et Ühendriikide seaduste järgi võib üldse surma mõista ainult kordasaadetud tapmiste eest, kusjuures tapmine peab kuuluma n. nim. esimese järgu tapmiste hulka; teistel juhtudel ei saa surma mõista. Nagu tähendab endine kauaaegne Sing-Singi vangla ülem Louis J. Lawes oma memuaarides, juhtub õige harva, et harilik roimar mõistetakse surma, s. o. et leitakse, et tema on pannud toime eriliseltselt kvalifitseeritud tapmise, kui temal jätkub raha ja tahtmist hea ja osava advokaadi palkamiseks. Seejuures aga on huvitav, et nende roimarite hulka, kes on süüdi mõistetud esimese järgu tapmise kordasaatmise eest, kuuluvad paljud isikud parimast New-Yorgi seltskonnast — vaatamata osavate ja kuulsate advokaatide päästmiskatsetele.

Lawes kirjeldab oma memuaarides ka pikemalt Sing-Singi n. nim. surmamaja. Seda on tal muidugi võimalik tõetriult teha, oli tema ju kaua aega vangla ülemaks, kelle ametisolemise ajal mõisteti surma 176 meest ja 4 naist, kusjuures tema juuresolekul saadeti täide 116 surmamist elektritoolil. Lawes'i ajal maksev kord surmamiste juures oli õige piinarikas vähemalt teistele surmakandidaatidele. See kord on nüüd muudetud, kuid alles paari aasta eest. Varem asus tuba, kus surmamised viidi täide, elektritooliga vanglas sarnaselt, et ta oli näha kõikidele vangidele, kes olid surma mõistetud ja kes ootasid surmaotsuse täideviimist. Vang, kes asus oma viimsele teekonnale, oli kõigile kaasvangidele — surmakandidaatidele näha, tema viimne käik viis nende kambrite eest läbi. Kui elektrimootor pandi käima, mille abil surmanuhtlus täide saadeti, siis võisid kõik surma-

kandidaadid mootori raginat kuulda, nad pidid seda kuulma! Isegi surmatu lahkamine võeti nii ette, et surmakandidaadid võisid kuulda puurimise ja saagimise tööd laiba kallal! Kui nüüd veel arvesse võtta, et mõnel surmakandidaadil tuli surmama-
jas oodata kaks aastat ja rohkem (armuandmise küsimuse otsustamine võtab Ühendriikides pikemat aega), siis on arusaadav, et tihti kaotasid vangid mõistuse. Sellega on siis ka seletatav eelpoolmainitud suur hulluksjäämist arv surmamõistetute seas, mis seda enam väärrib tähelepanu, et harilikult ei kuulu ju mõrtsukad nende inimeste hulka, kellel on nõrgad närvid ja õrn süda.

1922. aastal võeti Sing-Singi vanglas ette ümberehituse tööd ja ühenduses nendega muudeti osaliselt ära ka surmakandidaatide piinarikas pealtkuulamine surmaotsuste täideviimisel. Ehitati kuus erikambrit, kuhu paigutatakse surmamõistetud otsuse täidesaatmise päeva hommikul. See vangla osa asub otsekoheses ühenduses surmamisetoga ja n. nim. jääkapiga, s. o. lahkamiskambriga. Selles vangla osas, mida vangid hüüavad muu seas tant-susalongiks, asub muidugi harilikult ainult üks inimene korraga, s. o. see, kelle kallal viiakse täide surmaotsus. Enamalt jaolt aga seisavad need kambrid tühjad. Juh-tub õige harva, et korraga surmatakse rohkem kui üks mõrtsukas, see võib ette tulla ainult siis, kui on tegemist mitme roimariiga, kes süüdi mõistetud ühe ja sama kuriteo eest. Surmamaja asub nüüd veidi eemal ja temas viibimine ei kesta mingil tingimusel üle aasta.

Surmamajja paigutatakse, nagu tähendatud, need isikud, kes on kohtuotsusega surma mõistetud, kes aga võivad veel loota armuandmisele. Nad paigutatakse üksikkambrisse, nii et nad üksteist küll näha ei või, küll aga üksteisega rääkida. Peale selle aga saavad need surmakandidaadid kord päevas kokku ja võivad üksteisega juttu ajada: see sünnib igapäevasel jalutuskäigul, mida ette võetakse kolmel väikesel, hästi kaitsitud hoovil. Surmakandidaatidele on lubatud vastu võtta nii palju ajalehti, ajakirju ja kirju, kui nad iganes tahavad ja saavad. Ainsaks tingimuseks on, et väikesed terasklambrid, mis hoiavad koos ajalehtede lehekülgi, saaksid kõrvaldatud, enne kui ajaleht satub vangi kätte. Ka suitsetada võivad need surmakandidaadid nii palju kui süda

soovib ja rahakott lubab või sõbrad võimaldavad, ainult tuld tikkude jne. näol nende vangide kätte ei anta, tuld tuleb neil igakord paluda vangivahtidelt. Väga suure ettevaatusega katsutakse hoolitseda selle eest, et vangid ise oma elule lõppu ei teeks. Nende surmamine on juba riigi asi ja riik ei luba, et keegi ennast segaks tema tegevusse ja tema võimkonda. Ühenduses sellega peatub Lawes ka pikemalt haigete surmakandidaatide eest hoolitsemise juures, mis iseloomustab Ühendriikide lkorda. Lawes nimetab seda hoolitsemist päris groteskiks: katsutakse nii palju ja nii hästi hoolitseda vangi tervise eest kui võimalik, et surmata vangi võimalikult hea tervise juures!

Peaaegu kõik, kes satuvad surmamajja, loodavad jääda ellu, loodavad armuandmisele. Tegelikult ei olevat aga šansid pääsemiseks kuigi suured: iga 100 surmamõistetud peale tulevat umbes 10 armuandmise juhtumit, nii et šansside vahet-kord on 10 : 1. Niipea kui kohtuotsus astub jõusse, kui kõik seaduses ettenäh-tud instantsid on käidud läbi, määratakse kindlaks nädal, mil peab sündima kohtu-otsuse täideviimine. Vangla direktori mure on kindlaks määrata, mil päeval ja tunnil surmamine peab sündima. Harili-kult viiakse surmanuhtlus täide neljapäe-val mõni minut pärast kella 23. Vastava nädala alul saadab vangla direktor kutsed surmamise juuresviibimiseks: kaheteist-kümnele tuntud linna kodanikule ja kol-mele kohtutegelasele, kes peavad seaduse järgi surmamise juures viibima. Peale selle peavad veel surmanuhtluse korda-saatmise juures olema: kaks arsti, üks vaimulik, kuus vangivalhti, timukas ja vangla direktor, nii et kogusummas val-vab 26 inimest ühe vangi viimseid minu-teid. On selge, et sarnase surmamise juu-res tahavad viibida ka paljud uudishimu-lised, sest kus ja millal sarnaseid ei leidu. Ainult harukorral ja erandliikkudel juh-tudel lubatakse ühele või teisele era-isikule, kes kutset pole saanud ja ei kuulu kaheteistkümne väljavali-tu sekka, surmamise juures olla ja pealt vaa-data, kuidas töötab elektritool. Terve protseduur kestab umbes viis minutit, ar-vates sellest silmapilgust, millal surma-mõistetud astub surmamisetuppa, kuni mo-mendini, millal hakkab töötama elektri-vool.

Üldiselt ollakse arvamusel, et surma-

kandidaatidele antakse enne surma Ühendriikides veel üks „tubli kärakas“. Lawes kinnitab, et see nii ei ole ja et sarnane komme seal ei maksa. Kuid vangla direktor võib mõnel korral erandi teha ja lubada surmaminejale klaas joovastavat jooki. Lawesi ajal on ette tulnud ainult üks sarnane juhtum. Keegi vang oli pealtnäha veidi närviline ja seletas Lawesile: „Tahan surra kui mees, kuid ei ole veel kunagi niisugust asja läbi teinud, seepärast ei ole ma päris kindel oma närvidele. Kas teie ei saaks mulle lubada veidi juua?“ Oieti oli lubandmine seadusevastane, kuid Lawes tegi erandi. Ta palus vanglarsti välja anda surmamõistetule väike klaas viskit. Paar minutit enne surmamist küsis Lawes surmakandidaadilt, kuidas see ennast tunneb. „Väga hästi,“ vastas vang, vaatas siis direktorile otsa ja pani tähele, et viimane oli täitsa kahvatu näost, ning lisas juure: „nähtavasti olete teie see, kes vajab uimastavat jooki, härra direktor! Jooge — ja jooge oma terveiseks!“ Vang ulatas viskiklaasi direktorile, kes selle ka tühjendas, kuna vang ise kõndis kindlal sammul elektritoolile.

Lawes peatub oma memuaarides paljude vangide juures, kelle kallal surmaotsus täide viidi. Esimene isik, kelle surmamise juures Lawesil tuli viibida, oli keegi itaallane, täiesti harimatu isik, kes pani roima toime purjus olekus. Mees istus kaks aastat surmamajas ja lootis armuandmisele. Itaallane oli väga usklik ja suri nähtavasti rahulikult ja isegi usulises ekstaasis. Teiseks surmamõistetuks oli mõrtsukas ja röövel, keda tunti „Brooklyn'i pangaröövli“ nime all, mehe õiget nime ei läinud korda kindlaks teha. Kindel on, et see mees oli pärit heast perekonnast ja et tema isa veel elas. Kurjategija oli tänu hasartmängudele sattunud valeteele ja sai lõpuks mõrtsukaks. Selle asemel, et oma isale kõik üles tunnistada, kes kuulus jõukamate inimeste hulka, nagu politseil siiski läks korda kindlaks teha, hakkas mees pangaröövliks. Ühel röövimisel laskis kurjategija maha ühe kaaslase ja mõisteti selle eest surma. Surmamise päeva hommikul palus ta luba kanda valget särki harilikku musta särki asemel, nagu surmamõistetud neid kannavad. Palvele tuldi vastu. Edasi palus

mees lubada temale sammuda elektritoolile käsiraudadeta ja anda temale vahiks inimene, kel on rõõmus nägu. Ka need palved täideti. Paar minutit enne surmamist ütles kurjategija direktorile, et ta on, vanglas viibides, palju tegemist teinud spiritistliku kirjandusega, et ta usub spiritismi ja katsub ilmuda direktorile 24. tunnil pärast surma. See külaskäik jäi aga tulemata.

Vang nr. 69195 viibis peaaegu kolm ja pool aastat surmamajas, enne kui ta surmati! Surmamise päeval katsus vang ise oma elu lõpetada. Selleks kasutas ta väikest plekitükki, mille ta oli kuskilt endale soetanud ja mille abil ta lõi kas läbi käe tuiksoone. Vangikambri ukse lukuauku toppis ta paberit, nii et pääs kambrisse oli raskendatud. Kui lõpuks siiski tungiti kambrisse, oli mees verest juba peaaegu tühjaks joosnud. Arstid töötasid mehe kallal terve päeva, et teda ellu jätta. Neil läks see ka korda, nad suutsid mehe isegi õhtuks jalule seada, nii et surmamine võis õhtul sündida, nii nagu see programmis oli ette nähtud.

Vang nr. 73.966 jättis leinama naise ja lapsed, kellel polnud niigi palju raha, et sõita meest ja isa veel kord enne surma vaatama. Heategevatest summadest õnneust siiski osta perekonnale piletid New-Yorki. Muidugi polnud vaestel raha võõrastemajas viibimiseks, siis võttis Lawes nad enda juure. Õhtul, kui surmamine sündis, võttis Lawes surmamõistetu naise ja sõitis temaga värske õhu kätte, kuna lapsed jäid magama Lawesi lastetuppa. Surmamõistetu viimised sõnad olid pühendatud tema perekonnale, kelle peale ta vahetpidamata mõtles. Kui kaasvangid Sing-Singis sellest teada said, korraldasid nad omavahelise korjanduse, mille tulemuseks oli 2000 dollarit.

Ühel vangil läks korda petta oma vahti ja ise lõpetada oma elu just enne surmamist. Ta poos enese vangikambri üles. Mees jättis kirja, milles tema täpselt kirjeldas, kuidas tema pani toime enesetapmise ja kuidas ta tegi ettevalmistustööd selleks. Ta tahtis vangla direktsioonile näidata, et vaht pole milleski süüdi ja tema viimne palve oli vahti mitte karistada kui süütit isikut.

P.

Elisabeth Batory.

Selle ungari aristokraatiast võrsunud naisterahva nimega on seotud kriminaalajaloo tumedamaid, õudsemaid ja vastikumaid lehekülgi. Olgugi et Elisabeth Batory tegutses mitmesaja aasta eest, 16. sajangul, olgugi et meie ei saa praeguse mõõdupuuga mõõta tolleaegseid tegelasi ja nende tegusid, kuuluvad selle krahvinna poolt toimepandud kuriteod siiski hullemate hullka, mis üldse kunagi on toimetatud — vaadates asjale ka 16. sajangu vaatepunktist, minnes välja ka tolleaegsetest vaadetest ja hinnangutest. Ja pealegi oli kurjategijaks „nõrk“ naine!

Juba vanaaja tark tähendas, et midagi uut päikese all ei ole. Kõik, mis sünnib, on õieti endiste sündmuste kordumine, tõsi küll uutes variatsioonides, teise maiguga, teises olukorras, teistel tingimustel. Tuum aga pole muutunud ja ei muutu. Seda peame tähele panema inimeste elus, seda võime näha looduse sündmustes, seda võime jälgida alati ja igalpool, kus on elu. Ja olgu nüüd sündmused head või halvad (meie seisukohast vaadatuna), nad on ikka kordumised, nii et lõpuks peame ainult küsima, kas kordumine oli parem, ilusam, otstarbekohasem jne. kui algündmus või mitte? Seda kordumise tõsiasja võime tähele panna ka kriminaalajaloo ja, võib olla, isegi paremini ja selgemalt kui mujal. Kogenud kriminalistid teavad, et nii mõnigi uus trikk, mis tarvitusele võeti mõne nupukama kurjategija poolt, osutus lõpuks päris vanaks trikiks, mis kuidagi moderniseeritud kujul ümber tehti, kasutades meieaja tehnilisi ja muud abinõusid. Ka kõige jälgim ja vastikum kuritegu — massiline tapmine — pole uudus, pole meie hüperkultuurilise aja järgu saavutus. Ainult motiivid, mis viisid ja viivad sellele kuriteole, on veidi lahkunud. Kõik need Haarmannid, Landrud, Denked ja Düsseldorfis mõrtsukad on kriminalistidele tuntud juba kriminaalajaloo, nende eelkäijaid leiame väga mitmes riigis, leiame igal sajangul.

Ja edasi. Roimaritena esinevad enamalt jaolt mehed; naised ei pane kaugeleki nii palju tapmisi toime kui mehed, mis oleneb muidugi naiste füüsilisest nõrkusest ja naiste iseloomust. Sellega aga pole sugugi öeldud, et naistel puudub üldse kaldumus roimade toimepanemiseks.

Tapmised mürgitamise teel on isegi naiste spetsiaalkuriteod, mehed seda abinõu ei armasta kasutada oma kuritahtlikkude sihtide saavutamiseks. Ja naised ei esine ajaloo mitte ainult mõrtsukatena, vaid ka massiliste mõrtsukatena. Kui meie, vaadeldes ja lähemalt uurides Düsseldorfis mõrtsuka Kürteni naistetapmisi, seisame nagu mõistatuse ees ja ei saa aru, kuidas võis üks inimene aastate vältel rahulikult surmata suure arvu naisi, kes temale ju midagi ei teinud, siis seisame veel suurema mõistatuse ees, kui hakkame uurima Elisabeth Batory elulugu, kes kuulub kahtlemata suurimate mõrtsukate hulka ajaloo üldse.

Elisabeth Batory, kes hiljem abiellus krahv Nadasdyga, võrsus, nagu juba alul tähendatud, ungari aristokraatiast. Tema perekond kuulus jõukamate ja tähtsamate hulka tolleaegses Ungaris. Tema perekond olevat isegi seisnud suguluses Poola kuningaga Stefan Batoryga, kes oli pärit praegusest Tšehhoslovakiast. Elisabeth Batory oli kuulus oma iluduse poolest, teda loeti ilusaimaks naiseks selleaegses Euroopas. Ta oli pealegi veel jõukas ja tema kosilaste arv oli suur. Pärast oma mehe surma päris ta ka veel mehe suured varandused, mis andsid talle võimaluse elada hiilgavat elu. Seesama Elisabeth Batory aga, kellele saatus oli kõik kinkinud, mida ta kinkida saab naisele: ilu, jõukust, perekonda, osutus hirmsaimaks kurjategijaks, elukutseliseks roimariks. Seejuures ei langenud see naine ruttu, mis laseb oletada, et selles langemises polnud süüdi mingisugused välised põhjused või psüühilised vead, ta langes aeglaselt, kuid järjekindlalt, langes nii sügavale, kui vaevalt keegi teine naine on langenud.

Elisabeth Batory polnud ainult ilus naine, ta oli ka äärmiselt enesearmastaja ja tahtis alati meeldida. See oligi peamotiiviks tema hirmsatele tegudele. Elisabeth Batory pole muidugi ainus naine, kellele on edevus saanud saatuslikuks. Ajalugu tunneb veel palju sarnaseid naisi ja eriti kriminaalajalugu tunneb hulka naisi, kes oma edevuse tõttu ja tagajärjel on muutunud kurjategijateks. Batory juures aga tuli lisaks piiritule edevusele veel tahtimine maksu mis maksab kõikide üle valitseda. Ta oli, nagu tähendatud, rikas

naine, tema seltskondlik positsioon lubas temale kaunis vabalt täita kõiksuguseid tahtmisi, mida harilikudel surelikkudel polnud nii kerge täita. Pealegi ei tohi unustada, et see naine elas 16. sajangul, mil aristokraatial oli käes suur võim, mil alamate türanniseerimine oli päevakorral, mil lubati endale alamate suhtes asju, mis ajavad juuksed püsti, kui neid nüüd lugeda ja neisse süveneda. Kõik see aitab meile selgitada Batory kuritegusid, kuid ei vähenda muidugi nende iseloomu ja vastikust.

Elisabeth Batory ümbristes ennast suure hulga teenijatega, kes kuulusid väljavalitud teenijate hullka. Tol ajal maksev mood ja kombed nõudsid, et aristokraatliste daamide teenijateks oleksid ilusad, noored tütarlapsed. On selge, et Batory ei saanud ennast päris kodusena tunda ilusate noorte neidude seas — seda vähem, mida vanemaks ta muutus, mida rohkem ja rohkem vähenes selle edeva naise endine ilu. See tõi aja jooksul esile kõige madalamad instinktid.

Asi algas teenijate tühiste kiusamistega, mis aga aastate jooksul muutusid juba päris teenijaskonna piinamisteks. Varsti olidki tüdrukute piinamised Batory lõbusamaks ajaviiteks. Ta ise mõtles välja raffineeritud ja koledaid karistusi oma teenijatele, mis alati määrati ilusaimatele neist ja täitsa tühiste eksimiste eest või lihtsalt mõne rumala ettekäände all. Peagi oli nõelte torkimine näpuotsadesse, palja keha peksumine piitsaga, väikeste haavade tekitamine noaga, ihu põletamine tulise rauaga jne. ajaviide, millega Batory saatis mööda oma aja. Need olid aga ainult „harilikud“ piinamised, mis iga päev ette võeti. Nagu nähtub Batory protsessi aktidest, mõeldi välja ka suuremaid karistusi, kusjuures võib ainult imestada selle naise fantaasia üle. Talvel, näiteks, lasti tüdrukuid seista ihualasti kaevu ääres ja neile siis kaevust vett valada kehale, suvel määrati alasti keha meega ja niimoodi summiti naisteeni-
jat seisma ööd ja päevad väljas kõiksuguste kihulaste jne. käes. Mõnel korral mässiti ohvri sõrmed riidega ja süüdati siis põlema. Viiks liig kaugele kirjeldada kõike seda, mis Batory tegi aastate jooksul oma lossis Cseythes, ilma et mingi

võim oleks ennast vahele seganud. Igaltales pole kirjeldatud piinamised veel kõige koledamad, Batory fantaasia oli väga leidlik ja töötas vahetpidamata — mida vanemaks ta muutus, seda vägevamini töötas fantaasia.

Kuid sellega ei lõppenud Batory kuriteod. Need piinamised olid õieti ainult eelmänguks sellele, mida see naine võttis ette oma elu teisel poolel. Ühel päeval katsus Batory kõiksuguseid kosmeetilisi abinõusid — nii palju kui neid sellel ajal tunti — aga tagajärgi nad ei annud. Naine vihastus selle üle nii, et ta ühe teenija näo veriseks peksis. Sealjuures priitsis veri ka Batory näole. Kui viimane vere näolt ära pühkis, näis talle, nagu oleks tema nägu sellest kohast, kus oli tütarlapse veri, valgem. Seal tärkas krahvinnas mõte, mis on koledamaid kriminaaljalaloo.

Elisabeth Batory viimaseks lootuseks päästa oma ilu olid verevannid ja nimelt vannid, mis olid täidetud neitside verega. Oma truualamate teenijate abil läks sellel naisel ikka uuesti ja uuesti korda leida noori, süütuid tütarlapsi, kes olid nõus astuma tema teenistusse ja keda tema juure meelitati kõiksuguste imeilusate lubaduste abil. Kui tütarlapsed olid naise teenistusse astunud, võeti nad kinni ja mahutati lossi keldrisse, kus teenija Fitzko ühes kahe vana naisteeni-
jaga tütarlapsed ära tapsid ja nende vere erilistesse nõudesse lasksid valguda. Kõik see kestis aastate viisi. Arvatakse, et Batory ohvriteks langes umbes 600 noort tütarlast. Cseythe lossi ümber keerlesid kõiksugused jutud, ühenduses noorte tütarlaste kadumisega, mis muidugi terve ümbruskonna meeli hoidis ärevil, kuid keegi ei tahtnud uskuda neid õudseid kuulujutte, arvati, et kõik on vale ja lihtrahva väljamõeldus, kes tunneb viha uhke krahvinnast vastu. Lõpuks aga selgus siiski asi. Keegi noormees, kelle armastatud pruut oli samuti langenud Batory ja tema timukate ohvriks, tõi asja päevavalgele.

Elisabeth Batory sattus kohtu alla. Teda ei mõistetud surma. Ta mõisteti eluksajaks kinni — ja nimelt oma lossi keldrisse. See karistus mõjus uhkele naisele hirmsamini kui oleks suutnud mõjuda surmanuhtlus. Ja juba kolme aasta pärast, 1614. aastal, lõppes naise elu.

T. T.

Ametlik osa.

Politseivalitsuse direktori käsukiri 12. novembrist s. a. nr. 18.

Tervitan politsei ametkonda tema 12. aastapäeva puhul!

Asudes 12 aastat tagasi meie riigi rajamise töös temale määratud osa — kodanikkude sisemise julgeoleku ja heaolu kaitsmise teostamisele, on politseiametkond visa ja kohusetruu tööga, järjekindla endaarendamisega ning kindla usuga paremale tulevikule, mida ei suutnud murda noore riigi elus paratamatud rasked majanduslikud ajajärgud kui ka riigivaenuliste elementide sepitsused, võrdlemisi lühikeses aja jooksul võitnud endale üldise lugupidava tunnustuse. Juba tänapäev võib konstateerida tõsise rõõmuga, et kodanikkude enamik on õppinud õigest küljest hindama politseid, nähes temas alati abivalmis kaitsjat ning õigusliku korra jaluleseadjat. Julgen väita, et seesugune arusaamine politseist võis tekkida üksnes selle tõttu, et kõigepealt politsei ise on suutnud õigesti mõista oma ülesannete iseloomu ja sellekohaselt korraldada oma vahekorrad kodanikkudega. Seda osa politsei endaarendamise tööst pean kõige väärtuslikumaks.

Olles teadlik riigi teenijaskonnas ühenduses tuleva aasta eelarve kokkuseadmisega tekkinud rahutuksegevaist kuulduisist, mis käsitavad koosseisude massilist koondamist, kasutan meeeldi just siinkohal juhust kinnitamiseks, et politseiametkonna suhtes on nimetatud kuulduised kindlasti ülemäära liialdatud ja et ükski ametisolev tubli edasipüüdja politseiametnik ei tarvitse olla mures oma tuleviku pärast.

Jatkakem ühiselt oma rasket ja vastutusrikast teenistust kasvava edasipüüdlikkuse, kohusetruuduse, oma ülesannete õige mõistmise ja tulevilkuusuga.

N. Reiman,

Politseivalitsuse direktor.

Kohtu- ja siseministri käsukirjaga 31. okt. s. a. nr. 134

viiakse Narvas asuv kohtupalati prokuröri noorema abi koht ühes kantseleiga üle Rakverre, arvates 15. detsembrist s. a.

Kohtu- ja siseministri käsukiri 7. nov. s. a. nr. 135.

Kriminaalpolitsei vanem agent Robert Linde on määratud kriminaalpolitsei assistendiks, arvates 1. novembrist s. a.

Kohtu- ja siseministri käsukiri 11. nov. s. a. nr. 136.

Võttes arvesse, et kriminaalpolitsei ametikohad praegu tarvilises määras on varustatud kõlvuliste teenistuskooertega, katkestatakse politseikoerte kasvatus- ja õppeasutuse tegevus kuni vastava korralduseni, arvates 15. novembrist s. a. Asutise varandus jäetakse Lääne-Saare kriminaalkomissari hoole alla.

Piirivalve valitsuse ülema käsukiri 14. nov. s. a. nr. 157.

Vahilaev „Kõu“ komander van.-leitn. Pupile, sama vahilaeva madrus v. a. o. Jakob Ausile ja komendor-van.-allohv., n. a. o. Rudolf Kaljole on avaldatud kiitust selle eest, et nemad ööl 7. nov. vastu 8. novembrist s. a. mootorpaadiga merel järjekorralisel luuresõidul olles tabasid Soome salakaubitsejate mootorpaadi 1000 liitri salapiirituse ja 2 salakaubitsejasooplasega, purjepaadi 20 liitri salapiiritusega ja 4 salakaubitsejat-eeslast.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 19. nov. s. a. nr. 159

on Petseri jaoskonna Babino raiooni valvur kapral August Palm ülendatud kiiduväärt teenistuse eest noorem-allohviteriks ja määratud sama raiooni kordoni ülema kohustetäitjaks 1. det. s. a.

Piirivalve valitsuse ülema käsukiri 24. nov. s. a. nr. 161.

Vabariigi valitsuse otsusega 19. novembrist 1930. a. on Lääne jaoskonna Mõisaküla raiooni ülema k. t. nooremleitnant Rudolf Ludvig ülendatud leitnandiks, vanusega 12. aprillist 1930. a.

Politseivalitsuses on registreeritud:

1) Perioodiline trükitööde „Äriteenijate Leht“, ilmub Tallinnas, tarvidust mööda; väljaandja — Tallinna Äriteenijate Ühing, vastutav toimetaja — Gerhard Pommer.

2) Perioodiline trükitööde „Tartumaa Maleva Teataja“, ilmub Tartus, kaks kor-

da kuus, väljaandja — Kaitseliidu Tartumaa Malev, vastutav toimetaja — Jaan Ado p. Unt.

3) Perioodiline trükitoode „Põllumeeste Omaabi“, ilmub Tartus, tarviduse järgi; väljaandja — Ühing „Põllumeeste Omaabi“, vastutav toimetaja — Artur Üts.

4) Perioodiliselt ilmuv raamat „Maad ja Rahvad“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandja — Kirjastus „Raamatu Sõber“, vastutav toimetaja — Aleksander Veiderman.

5) Ajakiri „Vernost“ („Вѣрность“), hakkab ilmuma Tallinnas, üks kord kuus, alates detsembrikuust 1930. a.; väljaandja — Soome kodanik Aleksander Vladimiri p. Dobrõnin, vastutav toimetaja — Jaan Andrese p. Sups.

6) Ajaleht „Tallinna Teataja“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja — Kirjastusühisus „Uku“, vastutav toimetaja — Aleksander Mihkli p. Soos.

7) Ajaleht „Helme-Tõrva Sõnumed“, ilmub Tõrva linnas, kaks korda nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Ants Jüri p. Vasar.

Politseivalitsuse poolt on antud load:
laskeriistade ja laskemoonaga kauplemiseks: Juhan Jaani p. Mätlikule Narvas, Tallinna tän. nr. 1, maksvusega 5. nov. 1931. a., Jaan Hendriku p. Neemanile Pärnus, Jänesselja tän. nr. 19-a, maksvusega 30. okt. 1931. a., ja Andreas Andrease p. Sepale Rõngu alevikus, maksvusega 27. sept. 1931. a.; laskeriistade parandamiseks: Johannes Peetri p. Nepole Jäärja vallas ja asunduses, maksvusega 17. nov. 1931. a.

Politseivalitsuse direktori otsusega on tühistatud:

Kambja vallas elutseva Elmar Jaani p. Hundi ja Jõgeval elutseva Ferdinand Jaani p. Timuski, Tartus, Alevi tän. nr. 20 elutseva Albert Jaani p. Leppiku, Vorbuse vallas, Mosna talus elutseva Jaan Marguse p. Vigla, S.-Kõpu vallas elutseva Tõnis Peedi p. Rosenbergi ja Ulila vallas elutseva Jaan Juhani p. Albu laskeriistalood jahipüüsi hoidmise ja kandmise osas ja Sooru vallas Suppa talus elutseva Hendrik Hansu p. Ilvese laskeriistaluba.

Välismailt.

Võitlus lärmi vastu New-Yorgis.

Kõigis riiges, kus asuvad suurlinnad suure autode arvuga, murtakse praegu pead küsimuse üle, kuidas vähendada müra ja kära, mis on ühenduses autode liiklemisega. Peaaegu kõikjal on asutatud erikomisjonid, kes peavad aitama seda küsimust lahendada. Ka Ühendriiges on niisugused komisjonid tegevusse astunud, neid leidub igas suuremas linnas, kusjuures aga need komisjonid on seadnud oma ülesanded veelgi kaugemale. Nimelt katsutakse võidelda võimaluste piires igasuguse üleauruse lärmi vastu, mis on ühenduses, näiteks, restoraanide tegevusega, pidudega eramaajades, raadioga jne. Mõnes linnas on jõutud juba praktiliste tagajärgedeni. New-Yorgi politsei karistab juba administratiivsel teel isikuid ja asutusi, kes sünnitavad asjatut lärmi. Nimelt karistatakse: eraisikuid, kes enda juures pidusid korraldavad, kui pidutsemine kestab üle kesköö ja sealjuures lärmi tehakse, mis tänavale kostab, kahe dollariga; raadiomanikke, kes lasuvad valjuhääldaja töötada teatud tundidel

päeval ja öösel, kui see kostab tänavale või muidu rikub vaikust — ühe dollariga; autojuhte, kes asjatult annavad signaale (näiteks, maja ees seistes, signaalidega märku annavad, et nad on kohale jõudnud) — ühe dollariga; tänaval kaubitsejaid, kes liig suure kisaga oma kaupa kiidavad — kahe dollariga. Politseinik määrab karistuse ja kasseerib selle ka kohe sisse, andes trahvitule kviitungi. Kui isik kohe temale määratud karistust ei tasu, lisatakse rahatrahvile juure veel asjaajamise kulud, mis on võrdlemisi suured, nii et katsutakse rahatrahv kohe kinni maksta. Kui arvesse võtta seda, et kuulsad arstiteadlased on kindlaks teinud, et suurlinnade elanikud on väga närvilised ja väsinud, siis võib samaseid abinõusid ainult tervitada.

Kui sõbrale appi minnakse.

Domenico Lelli, elukutselt murdvaras, pani oma suureks kurvastuseks tähele, et politsei peab tema üle kindlat valvet. Mees oli hiljuti vabanenud vanglast ja tahtis nagu varemgi teenida oma igapäe-

vast leiba tuntud ja õpitud ametiga, kuid kuri politsei oma sihikindla valvega tegi selleks takistusi. Mees mõtles mitu päeva oma olukorra üle ja jõudis siis otsusele, et asi niiviisi edasi kesta ei või. Pääsetee oli ka varsti leitud. Lelli läks oma sõbra Pietro Degli juure, kes pealtnäha sarnanes Lellile, ja tegi temale järgmise ettepaneku. Degli pidi ennast kuidagi sokutama — hullumajja, selle eest lubas Lelli temale ühe kolmandiku saagist, mis saadud sõbra hullumajas viibimise ajal murdvarguste teel. Degli mureks jäi muidugi ka küsimuse lahendamine, kuidas pääseda hullumajja. Paar päeva hiljem peeti Bologna tänaval kinni mees, kes jooksis alasti ringi ja näis olevat hullumeelne. Politsei võttis mehe oma hoole alla ja toimetas ta hullumajja. Muidugi ei olnud alasti mehel arusaadavatel põhjustel mingisuguseid dokumente kaasas. Hullumajas suutis „vaene haige“ siiski seletada ühel selgemal silmapilgul, et tema on eelkaristatud murdvaras Domenico Lelli. Päris Lelli asus aga ajaviitmatult „tööle“. Ta pani Kesk-Itaalia linnades toime hulk murdvargusi, kuid mees läks sealjuures nähtavasti liig julgeks ja ahneks, nii et ta langes uuesti politsei kätte. Vaatamata sellele, et ta esines valenime all, tunti vana retsidivist peatselt ära. Muidugi oli Bologna kriminaalpolitsei ehmunud, kui saadi teada, et hoolealune Lelli on yabalt toimetanud kuritegusid. Vastav komissar ruttas hullumajja, et selle juhatajaga arveid õiendada, kes, tema arvates, oli äärmiselt lohakas ja loid. Muu seas tahtis juhataja, kui ärritatud komissar tema juure ilmus ja ägedalt kõnelema hakkas, komissari haiglasse paigutada, olles arvamisel, et tegemist on vaimuhaigega. Lõpuks selgusid siis vahekorrad ja komissari ette toodi „vaimuhaige Lelli“. Komissar võttis haige kohe kaasa ja sõitis temaga eeluurimise vanglasse, kus võrreldi mõlemaid üks teisega. Seal selgus siis kõik. Lelli trööstis veel oma sõpra, rahustades viimast sellega, et vale Lellil tuleb istuda kinni ainult paar nädalat valenime tarvitamise eest, kuna tema, meister ise, peab küll pikemaks ajaks jääma kroonu toidule.

Surnute silmapilk.

Kõneldakse, et rahvas, keda on kõige kergem valitseda, on inglased. Kui inglasele on mõni seadus või komme läinud verre, ei jäta ta selle seaduse või kombe

täitmist. Nii, näiteks, oli maailmasõja päevil kuulus inglaste teetund laskekraavides. Teetunni ajal ei sõditud, vaid joodi teed, peeti five o'clocki. Sakslased tunnistavad seda suurimaks vaprustükiiks maailmasõjas. Pärast sõja lõppu hakkas maksma komme, mille eest võitlejajaks olid Lõuna-Aafrika asumaad. Seati nimelt sisse ka meile tuntud paariminutilise seisak (kord aastas) töös ja liikumises maailmasõjas langenute mälestamiseks. Vaherahu sõlmimise päeval kell 11 jääb Inglismaal kõik töö ja liiklemine kaheks minutiks seisma. Kiirrongid jäävad keset teed seisma, töölised maa all ja maa peal teevad vaheaja, vabrikud ja kontorid teevad töövaheaja ja isegi politsei katkestab oma tegevuse. Kõige paremini mäitab seda tõestisündinud lugu, mis leidis aset läinud aastal Londonis. Keegi politseinik pidi areteerima ühe kurjategija. Ta sattus viimase elukohta ja tuppä parajasti silmapilgul, kui kahurimürsk kuulutas, et tööseisak on alanud. Kombe mõju oli nii suur, et politseinik ja kurjategija kaks minutit seisid üks teise läheduses liigutamata. Kui möödus kaks minutit, areteeris politseinik tagaotsitava kurjategija.

9000 krooni kana eest.

Tamrini külas, Tibeerias, juhtus järgmine lugu. Ühel ilusal päeval läks Muhammed Jussufi kana naabri aeda, Abdullahi juure. Viimane oli parajasti amettis kivide loopimisega, vähemalt seletas ta seda hiljem kohtus, ja viskas — päris kogemata muidugi — ühe kivi naabrimehe kana pihta, millega surmas kana. Nagu see idamaail kombeks, kukkused mõlemad naabrid üks teist kõvasti söimama ja tõstsid kära, mis kostis üle mitme tänava. Õnnetuseks tuli kohale Abdullahi poeg, kes asjasse segas. Muhammed Jussuf oli aga arvamisel, et noored inimesed ei tohi segada vanemate isikute tüllisse. Ta haaras pihku kivi ja tahtis sellega noorele inimesele tarkust pähe tuupida. See õpetuse andmine lõppes aga nii õnnetult, et Abdullahi poeg surmalt maha langes. Siis segas end juba politsei vahele ja areteeris tülitsejad. Lugu sündis, nagu tähendatud, Palestiinas ja araablaste ajaleht „El Carmel“ on vaevaks võtnud välja arvata, kui palju läks maksma see „väike tüli“ asjaosalistele, teiste sõnadega: kui palju läks lõpuks maksma tapetud kana. Kõigepealt tuli tapetu abikaasale maksta kahjutasu 4500 krooni suuruses. Edasi tuli

maksta kohtukulusid ja tasu advokaatidele (asi läks läbi mitmest instantsist) 900 krooni. 12 isikule määrati rahatrahvi, kogusummas 1800 krooni, umbes samapalju said advokaadid isikutelt, kes peasuüdlased ei olnud. Seega läks üks kana maksma 9000 krooni, kusjuures sellesse summasse pole võetud need 2¼ krooni, mis määrati kohtu poolt kahjutasuna tapetud kana eest! 9000 krooni, üks surru ja pikaajalised kinniistumised on väikese riiu suureks tagajärjeks.

Laternate ühing.

Egiptuse avalikkus ei teadnud seni veel, et Aleksandrias tegutseb väike ühing nimetuse all „Laternate ühing“, mille ülesandeks oli kanda vaimuvalgust laiematesse rahvakihtidesse. Seltsi liikmed tulid harilikult kord päevas kokku, harilikult pärast lõunat, ja harutasid ilukirjanduslikke ja mõtteteaduslikke probleeme. Seltsi liikmed kõndisid mererannal, vaidlesid ja lahkusid üksteisest alles keskööl. Seltsi liikmeid oli 10 ja nende vahel valitses sõprus ja rahu. Kuid see ei kestnud väga kaua ja põhjuseks oli, nagu nii tihti elus, naisterahvas. Üks liikmetest A. S., kes kuulus ühingu toekamate liikmete hulka, pani ühel ilusal päeval tähele väga ilusat naist, kellesse ta otsekohe armus. Noored inimesed kohtusid igal päeval ja lõpuks otsustas A. S. tutvustada naist, Semirah Hanemi, ka ühingu ja selle üksikute liikmetega. Semirah Hanem võeti vastu ühingu liikmeks ja kõik olid temast vaimustatud. Iga mees armus temasse ja tahtis teda endale võita, kuid A. S. oli kõigest kaugele ette jõudnud. Noored inimesed otsustasid abielluda, kuid abiellust teistele „laternatele“ mitte teatada, et nendega mitte tülli sattuda. Abielu sõlmiti kodanlise registreerimise teel, ilma et mindi muhamedi vaimuliku juure. Kuid nende hea arusaamine üksteisest, nende alaline koosviibimine äratas teistes armukadedust, nii et isegi ühiseid koosolekuid enam palju ei peetud. Ühel ilusal päeval kadus A. S. jäljetult. Tema vanemad andsid asjast politseile teada ja mõni päev hiljem leitigi A. S. laip merest. Ei läinud korda kindlaks teha, kuidas A. S. uppus ja Semirah ei kõnelelud midagi; ta muidugi aimas, kuidas tema mees surma sai. Nii ei saadud teada, et ilus naine oli leseks jäänud. Nüüd tegid kõik „laternad“ kordamööda suure saladuse katte all Semirahile abiellumise ettepanekuid. Naine ei

tahtnud esialgu kuulda neist ettepanekuist, sest ta teadis kindlasti, et teiste vihavaen on siis kindel. Lõpuks leidis ta pika mõtlemise järele huvitava pääsetee: ta abiellub kõikidega! Muidugi sündis abiellumine jällegi suure saladuse katte all, nii et üks ühingu liige ei teadnud teise abiellumisest. Semirah oskas oma isiku ja aja nii osavasti üheksa abielumehe vahel ära jaotada, et kellelgi mõttesse ei tulnud arvata, et ta pole ainus väljavalitu. See kõik oli võimalik seetõttu, et peaaegu kõik ühingu liikmed elasid alles vanemate juures. Kõik läks hästi, kuni ühe liikme, Ahmed Baksii, surmani. See oli jõukas mees ja parandas terve oma varanduse oma kallile naisele. Semirah näitas ette abiellumistunnistuse ja nõudis mehe varandust. Sellest sai teada üks „laterna“ liikmetest ja kaebas ettevõtliku naise kohtusse. Enne aga kui asi tuli harutamisele kohtus, läks Semirah tülli ühe teise ühingu liikmega. Ta oli vahepeal kolunud viimase korterisse, kuid otsustas pärast tüli tekkimist sealt lahkuda. Mees armastas teda aga väga ja ei tahtnud seda lubada. Ta andis asja Ohariah otsustada (abieluasjade kohus Egiptuses) ja palus kohut naist sundida oma abielukohuseid täitma. Esiimesel kohtuistungil selgus terve komplitseeritud lugu. Semirah anti kriminaalkohtu alla ja mõisteti viimase poolt kolmeks aastaks vangi.

Ikka ajakohaselt.

Saksamaal, Hann.-Mündenis, juhtus hiljuti järgmine lugu, mis näitab, et ka hulkurid püüavad ajaga sammu pidada. Seal ilmus nimelt kaks kerjust ja läks majast majja, paludes raha ja toitu. Tund hiljem sõitsid nad tuliue mootorrattaga bensiinijaama ja tahtsid bensiini osta. Omanik, kelle juures kerjused ka olid kerjamas käinud, tundis kerjused kohe ära ja, nähes uut mootorratast, arvas, et tegemist on vargusega. Sel ajal, kui kerjustele müüdi bensiini, telefoneeris omanik politseisse ja teatas, milles seisab asi. Politsei ilmus kohale, võttis kerjused kinni ja viis nad lähemasse jaoskonda. Hulkurid näitasid ette oma legitimatsioonitunnistused, samuti ka tunnistused sellest, et nad on tõesti mootorratta omanikud, ja juhiloa. Muidugi kaebasid nad selle üle, et neile tehakse ülekohut ja seletasid siis, et ajad olevat nii halvaks muutunud, et iga „koralik hulkur“ peab praegu vähemalt viis korda rohkem käima ja paluma kui va-

rem, et aga kuidagi endale ülespidamist teenida. Et seda jalgsi on raske teostada, siis otsustasid leidlikud kerjused soetada mootorratta.

Naer äraandjana.

Debrit's, Ameerika Ühendriiges, kõndis keegi noormees ühest kauplusest mööda, kus oli valjuhääldaja niimoodi üles seatud, et ta tänavale kostis; seda tehakse seal õige tihti reklaamiks. Parajasti siis, kui mees kauplusest möödus, oli valjuhääldaja kaudu kuulda, et politsei olevat parajasti areteerinud Billy Whistleri mõrtsuka, keda kaua taga otsiti. Mees läiks mööda ja naeratas põlgavalt. Seda pani tähele kaupluse omanik, kes seisis kaupluse akna juures ja juhuslikult vaatas tänavale. Asi näis tal olevat enam kui kahtlane. Ta läks tundmatule mehele järele ja laskis ta kinni võtta. Politseis selgus varsti, et noormees oligi kuu otsitud Billy Whistleri roimar, kuna raadio-teade osutus varajaseks. Nii viib asjatu naeratus kurjategija elektritoolile.

Karistus.

Evanstonis, Ühendriiges, karistati hiljuti üht noort daami, kes oli oma auto jätnud liig kaua tänavale valveta. Karistus mõisteti daamile politseiniku protokollil põhjal, kes oli ka tunnustajana kohtusse ilmunud ja vande all kinnitas protokollil andmed. Kui kohus kuulutas otsuse, hüüdis vihane daam pisaraid valades: „Ma

tasun kätte politseinikule, kui ma ka terve oma elu peaksin selleks ohverdama.“ Daam pidas sõna — ta abiellus politseinikuga.

Vang mikrofoni ees.

Inglise saatejaamad andsid hiljuti edasi ühe endise vangi jutustusi vangla elust. Muidugi ei teatatud, kes on kõnelejaks, kuid et tegemist oli tõesti endise vangiga, seda võib otsustada nende oskussõnade järgi, millega kõneleja soolas oma kõnet, samuti ka vangla elu põhjaliku tundmise järgi. Vang seletas muu seas, et kõige vähem sallitakse vanglas väljapressijaid, nad olevat juba oma iseloomult vastuvõtmatud teistele vangidele. Osavate varaste vastu tuntakse huvi ja nad leiavad kõige enam poolehoidu. Isegi mõrtsukad leiavad sõpru, kui neil leidub inimlikke jooni iseloomus. Vang ei kaibanud sugugi selle üle, et tal tuli viibida üksikkambris. See olevat talle võimaluse annud tutvuda põhjalikult inglise kirjandusega. Üldse armastavad vangid, kes lühemaks ajaks kinni mõistetud, mõtte-teaduslikke ja ilukirjanduslikke teoseid, kuna vangid, kel tuleb kaua kinni istuda, eelistavad kriminaalromaane à la Wallace. Igavuse pärast hakkavad paljud vangid käsitöid tegema, mõned katsuvad välja õpetada loomi, näiteks hiir, kelle pidamine on vangidele lubatud, kuna lindude pidamine on keelatud.

Kirjanduse alalt.

Toimetusele saadetud:

„Külvaja“ kalender 1931. Toimetanud E. Kubjas. E. Karskusliidu väljaanne, 102 lk., hind 30 senti. Mitmevärviline kaas ja rohkesti pilte tekstis.

Sisu: Kalendaarium. Posti-, telegraafi-, telef.-taksed. Möödud. Kas terve või haige? Dr. phil. nat. A. Audova. Halvad tagajärjed — M. J. Eisen. Petlikud jõuandjad — jutustis. Tiisikusesurevus ja alkohol — dr. med. Rud. Bandel. Kas on alkohol kirikuveinis paratamata vajalik — R. Hansson. Kui palju Eestis tarvitatakse alkoholi ja mis see maksab. Alkoholitarvitamise tagajärgi Eestis. Eesti karskusorganisatsioon. Tähtsamaid rahvusvahel. karskusorganisatsioone. Tähtsamaid seadusi ja määrusi alkoholiküsimuses. Alkohoolikute

nõuandepunkt Tartus. Abielu nõuandekohad. Emade ja laste nõuandekohad. Kutsevaliku nõuandebürood. Eesti kultuurkapital. Mõnede tähtsamate seltskondl. liitude, ühingute ja asutiste aadressid. Uudiseid karskuskirjanduse alal. Mõningaid soovitavaid raamatuid ja ajakirju vabaharidustöö alal. Rahvastik Eestis. Statistilisi andmeid Eesti kohta. Tähtsamaid sündmusi Eesti ja üldisest karskusliikumise ajaloost.

Kirjavastusi.

E. P. Kirjastuse juhatus otsustas põhimõtteliselt nõus olla Teie poolt soovitatud käsiraamatu väljaandmisega. Käsiraamat ilmub arvatavasti tuleval aastal märtsikuus.

Väljaandja: **Kohtu- ja sisem. administratiiv-ala kirjastus.** Vastutav toimetaja: **O. Angelus.**

K u u l u t u s i .

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised tunnistused:

- K i k a s**, August Mihkli poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 8214, välja antud 2. Tartu sõjaväe haigemaja ülemalt 17. 2. 20 a.
- K u u s n e r**, Hugo Jakobi poeg, hobusepass nr. 414, välja antud Abja vallavalitsuselt 20. 12. 20 a.
- M i k i v e r**, Bernhard Johani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 1498, välja antud Kindluse suurtükiväe 1. grupi ülemalt 29. 6. 23 a.
- N õ m t a k**, Julius Karli poeg, laskeriistaluba nr. 842, välja antud Viru-Järva prefektilt 20. 8. 28 a., tähtajaga 10. 8. 30 a.
- K ä r m i k**, Elmar Aleksandri poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 847, välja antud 1. suurtükiväe grupi ülemalt 13. 9. 29 a.
- S i l i n g**, Juhan Juhani poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 6538, välja antud 10. jalaväe rügemendi ülemalt 30. 9. 1923 a. (44211)
- O n g**, August Tooma poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus, välja antud Narva 1. jalaväe rügemendi ülemalt 1. 5. 23 a.
- E v s t a v j e v**, Anna Stepani tütar, Nanseni pass nr. 17185/3023, välja antud politseivalitsuselt 30. 4. 26 a.
- P u u r m a n n**, Reinhold, hobusepass, välja antud Pada vallavalitsuselt, ja laskeriista kandmise luba, välja antud Metsade peavalitsuselt.
- S a c h e n d a h l**, Herbert, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 4338, välja antud Korraldusvalitsuselt 5. 7. 21 a.
- T a m b e r g**, Hans Karli poeg, laskeriistaluba nr. 678, välja antud Viljandi-Pärnu abiprefektilt 11. 6. 28 a. (44216)
- M e i s t e r**, Jaan Jüri poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 652/5802, välja antud Sakala partisaanide polgu ülemalt 20. 4. 20 a.
- R e i m a n n**, Johannes Jakobi poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 874, välja antud Viljandi kaitseväe ringkonna ülemalt 28. 4. 25 a.
- P õ l d s a a r**, Ilja, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 6215, välja antud 7. jalaväe rügemendi ülemalt 9. 10. 26 a. (474)
- L u n d**, Jüri Miku poeg, hobusepass nr. 16, välja antud Lasnamäe politsei jaoskonna ülemalt 19. 12. 25 a. (18393)
- R a u s k**, Juhan Jaani poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 225, välja antud 6. jalaväe rügemendi ülemalt 20. 1. 28 a. nr. 225. (4404)
- K a n g u r**, Joh. Villemi poeg, ajapikenduse tunnistus nr. 558, välja antud Tartu kaitseväe-ringkonna ülemalt 22. 3. 27 a. (4406)
- R a u d**, Eduard Karli poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 458, välja antud Saare maak. rahvaväe ülemalt 1920 a. (4411)
- V a l k**, Taavet Gustavi poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 6038, välja antud 5. piiriküti pataljoni ülemalt 2. 7. 20 a. (4412)
- A g a p o v**, Nikolai, Nanseni pass nr. 3995, välja antud politsei peavalitsuselt 1924 a. (25046)
- B e l j ä e v a**, Elisaveta, Nanseni pass nr. 1807/3803, välja antud politseivalitsuselt 22. 9. 27 a. (25049)
- S h u k o v**, Nikolai, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 3564, välja antud Soomusrongide suurtükiväe div. ülemalt 16. 8. 20 a. (25051)
- R a u d**, Makar, hobusepass nr. 3, välja antud Saadjärve vallavalitsuselt 10. 1. 23 a. (25052)
- S t š e l k o v**, Ivan, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 89/6804, välja antud Petseri maakonna rahvaväe komisjonilt 1. 3. 20 a. (25053)
- Meremäe** piimaühisuse põhikiri nr. 690, välja antud Tartu-Võru rahukogult 12. 1. 24 a. (25056)
- S u k o v i š n i k o v**, Vassili, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 3450, välja antud 2. jalaväe rügemendi ülemalt 30. 4. 30 a. (25057)
- P i k k o v**, Johannes, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 1064, välja antud Harju maakonna rahvaväe ja K. L. ülemalt 23. 1. 21 a. (25390)
- S o m m e r**, August, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 400/2710, välja antud Sakala jalaväe rügemendi ülemalt 6. 11. 26 a. (25391)
- J ä r v a n**, Kristjan, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 9563, välja antud Harju kaitseväe-ringkonna ülemalt 27. 9. 28 a. (25394)
- B a c h**, Friedrich, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 1242, välja antud Harju kaitseväe ringkonna ülemalt 30. 4. 20 a. (25395)

- Tein, Karl**, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 12165, välja antud Harju kaitseväre-ringkonna ülemalt 13. 11. 24 a. (25396)
- Emar, August** (sünd. 17. 6. 1898 a.), Vabadusristi tunnistus, välja antud Vabariigi Valitsuselt 1920 a. (25397)
- Prii, Voldemar** Ferdinandi poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 3118, välja antud Harju maakonna rahvaväe ülemalt 5. 2. 21 a. (25619)
- Tikerpäe, Voldemar** Jaani poeg, välispass nr. 5304, välja antud E. V. saatkonnalt Londonis 1920 a. (25626)
- Tuvikene, Bernhard** Mardi poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 2432, välja antud Lennuväe rügemendi ülemalt 30. 6. 25 a. (25627)
- Alun, Robert** Andrese poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 11666, välja antud Tallinna tagavarapolgu ülemalt 14. 4. 20 a. (25629)
- Roos, Albertine** Reediku tütar, välispass nr. 3201, välja antud politseivalitsuselt 11. 8. 26 a. (25631)
- Eichelmann, Villem** Jaani poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 39109, välja antud Harju maakonna rahvaväe ja K. L. ülemalt 3. 12. 20 a. (25637)
- Melles, Johannes-Alfred** Johannese poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 3254, välja antud 1. jalaväe rügemendi ülemalt 1. 6. 24 a. (25638)
- Narits, Aleksander** Johani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 7278, välja antud 4. rahvaväe polgu ülemalt 28. 4. 20 a. (25644)
- Künkmann, Richard** Hindreku poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 82, välja antud Distsiplinaar-roodu ülemalt 18. 12. 20 a. (25649)
- Ilves, Eduard** Juhani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 30144, välja antud Harju maakonna rahvaväe ja K. L. ülemalt 16. 11. 20 a. (25651)
- Aksel, Karl** Villemi poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 15789, välja antud 1. jalaväe polgu ülemalt 24. 11. 20 a. (25654)
- Tammor, Hans** Jaani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 9803, välja antud 8. jalaväe rügemendi ülemalt 14. 4. 20 a. (25656)
- Kuulmann, Eduard** Adami poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 4683, välja antud Meriväe ekipaži ülemalt 10. 12. 24 a. (25657)
- Teller, August**, laskeriistaluba nr. 380, välja antud Tallinna-Harju prefektilt 20. 4. 29 a. (25844)
- Rüüter, Johannes**, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 8013, välja antud Scouts-polgu ülemalt 13. 9. 20 a. (25845)
- Nõurus, Johannes**, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 5251, välja antud 4. rahvaväe polgu ülemalt 31. 3. 20 a. (25846)
- Roodi, Friedrich**, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 2110, välja antud Ratsapolgu ülemalt 1. 3. 20 a. (25851)
- Valdmann, Jüri**, laskeriistaluba nr. 1741, välja antud Harju maakonna politsei ülemalt 14. 6. 24 a. (25856)
- Hanson, Anton**, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 581, välja antud Soomusrongide brigaadi ülemalt 1. 9. 21 a. (25857)
- Siider, August**, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 8657, välja antud Järva maakonna rahvaväe ja K. L. ülemalt 8. 11. 20 a. (25858)
- Tubarik, Otto**, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 1611, välja antud 10. jalaväe rügemendi ülemalt 1. 10. 28 a. (25859)
- Koit, August**, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 5555, välja antud Harju kaitseväre-ringkonna ülemalt 16. 5. 28 a. (25863)
- Terasmee, Jaan**, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 277, välja antud Harju maakonna rahvaväe ja K. L. ülemalt 13. 1. 21 a. (25867)
- Oras, Anton**, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 2759, välja antud 2. jalaväe polgu ülemalt 30. 12. 21 a. (25868)
- Tensau, Oskar** Jaani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 455, välja antud Soomusrongide brigaadi ülemalt 20. 8. 21 a. (26102)
- Kolk, Rudolf** Emilie poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 9117, välja antud 1. jalaväe rügemendi ülemalt 12. 12. 23 a. (26105)
- Jürgen, Hans** Mardi poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 3730, välja antud 10. jalaväe rügemendi ülemalt 25. 10. 25 a. (26108)
- Konks, August** Jaani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistuse dublikaat nr. 6842, välja antud Tartu maakonna rahvaväe ülemalt 31. 12. 25 a. (26110)
- Kvellstein, August** Ludvigi poeg, välispass nr. 1279, välja antud politseivalitsuselt 8. 6. 29 a. (26117)

- Ha v a m, Arthur Mardi poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 2344, välja antud 1. jalaväe rügemendi ülemalt 13. 9. 29 a. (26115)
- T o o m, Johannes Aleksandri poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 4381, välja antud Inseneri pataljoni ülemalt 20. 8. 21 a. (26139)
- P ü l l, Heinrich Hindreku poeg, matrikkel nr. 5185 ja legitimatsioonkaart nr. 5185, välja antud Tartu ülikooli valitsuselt. (26140)
- S a h a r o v, Pavel Vassili poeg, Nansenipass nr. 9896/19125, välja antud politsei peavalitsuselt 30. 6. 24 a. (26142)
- T a m m, Peeter, paaditunnistus nr. 593, välja antud Piirivalve Saaremaa raiooni ülemalt 25. 6. 26 a. (26301)
- T a m m, Aleksander, kaitseväest vabastamise tunnistus, välja antud 7. piiriküti pataljoni ülemalt 16. 9. 20 a. (26309)
- H ä r g, Vladimir, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 2616, välja antud 1. jalaväe rügemendi ülemalt 10. 5. 24 a. (26310)
- N e l l i s, Konstantin, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 872, välja antud Saaremaa rahvaväe ja K. L. ülemalt 3. 11. 20 a. (26314)
- V a p p e r, Johan, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 4871, välja antud Mereväe ekipaži ülemalt 1. 12. 23 a. (26316)
- T ö k m a n n, Jüri, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 1038, välja antud Saare kaitseväe-ringkonna ülemalt 19. 6. 28 a. (26317)
- Kihelkonna vabatahtliku tuletõrje ühingu korjandusleht nr. 3, välja antud Kataariina Thornile. (26320)
- G r i m h i l t, Karl, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 6988, välja antud Tallinna sõjaväe haigemaja ülemalt 16. 9. 20 a. (26322)
- L e m b e r, Juhan, hobusepass nr. 560, välja antud Kaarma-Suure vallavalitsuselt 10. 7. 28 a. (26327)
- G r e i n e r t, Ernst-Adolf, üliõpilastunnistus nr. 164, välja antud Tartu ülikooli sekretariaadilt 1919 a. (26328)
- H a n s c h m i d t, Jakob Jaagu poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus, välja antud Sõjaväe õppeasutuste staabist.
- V i k s, August Jakobi poeg, laskeriistaluba nr. 344, välja antud Võru-Petseri prefektilt 1928 a.
- R e n t i k, Anton, hobusepass nr. 254, välja antud Pada vallavalitsuselt 3. 1. 21 a. (44230)
- S i v i, Voldemar Mihkli poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 4268, välja antud Inseneri pataljoni ülemalt 2. 7. 23 a. (44220)
- V i l k, Elmar, kaitseväeteenistusest vabastamise tunnistus nr. 4707, välja antud 10. jalaväe rügemendi ülem. 26. 6. 23 a. (44229)
- Blanko-veksel, tähtpäevata, väärtus 250 kr., Arnold Milbergi allkirjaga, giro Mihkel Milbergi poolt.
- A a v i k, Evald Jaani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 5675, välja antud Piirivalve valitsuse ülemalt 1. 2. 29 a. (44222)
- H u s s a r, Jaan Peetri poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 7072, välja antud 3. jalaväe polgu ülemalt 27. 4. 20 a. (44224)
- S a k k, Mari, hobusepass nr. 168, välja antud Pornuse vallavalitsuselt 9. 1. 21 a. Arnold Mühleni nimele.
- V e n e, Jaak Peetri poeg, laskeriista hoidmise ja kandmise luba nr. 513, välja antud Pärnu maakonna politsei ülemalt 7. 3. 25 a.
- K a h u, Eduard Johani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 5923, välja antud 7. jalaväe rügemendi ülemalt 3. 9. 24 a. (44225)
- T a a l, Julius Johani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 6430, välja antud 10. jalaväe rügemendi ülem. 30. 9. 23 a.
- N õ g e n e, Peeter Jüri poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 78, välja antud 2. soomusrongide rügemendi ülemalt 2. 9. 24 a.
- P l u k, Jaan Tooma poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 2954, välja antud L.-r. soomusrong nr. 2. ülem. 10. 8. 20 a.
- N õ m m i k, Johannes Tooma poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus, välja antud 6. jalaväe rügemendi ülemalt 30. 4. 23 a. (15723)
- L i n d, Gustav Kustase poeg, kaitseväeteenistusest vabastamise tunnistus nr. 2745, välja antud 1. ratsapolgu ülemalt 18. 4. 20 a.
- P i h e l g a s, August Karli poeg, laskeriistaluba nr. 2361, välja antud Pärnu maakonna politsei ülemalt.
- P i h e l g a s, August Karli poeg, kaitseväeteenistusest vabastamise tunnistus nr. 6721, välja antud 3. üksiku jalaväe pataljoni ülemalt 24. 8. 22 a.
- P a a l b e r g, Jaan Jakobi poeg, paaditunnistus nr. 225, välja antud Piirivalve Tõstamaa kordoni ülemalt. (16919)

- Bergman, Adolf Antoni poeg, kaitseväeteenistusest vabastamise tunnistus nr. 2489, välja antud 1. jalaväe rügemendi ülemalt 13. 9. 29 a.
- Enson, Jakob Jaani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 221, välja antud 9. jalaväe rügemendi ülemalt 30. 3. 20 a. (16912)
- Saitor, Timofei Peetri poeg, hobusepass nr. 10, välja antud Narva 1. jaoskonna politseikomissariilt 12. 9. 29 a. (22285)
- Teder, Peeter Karli poeg, hobusepass nr. 268, välja antud Püssi vallavalitsuselt 10. 1. 21 a. (22287)
- Panov, Andrei Dimitri poeg, kaitseväeteenistusse kõlbmatuse tunnistus, välja antud Viru maakonna rahvaväe komisjonilt. (2333)
- Tihonov, Olga Jakobi tütar, Nanseni pass nr. 15963/2058, välja antud politsei peavalitsuselt 7. 4. 25 a. (22288)
- Vasar, August Villemi poeg, kaitsev. tunnistus. nr. 699, välja antud 1. jalaväe rügemendi ülemalt 31. 1. 31 a. (26152)
- Karlson, Jaan Hindreku poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 2442, välja antud Pärnu kaitseväe-ringkonna ülemalt 18. 10. 26 a. (27005)
- Schadsunsky, Rachmiel Leiba poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 5292, välja antud 2. diviisi ülemalt 1. 9. 24 a. (27006)
- Kikas, Vladimir Johani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 908, välja antud 7. jalaväe rügemendi ülemalt 28. 1. 29 a. (27007)
- Robach, Mihkel Jaani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus, välja antud Tallinna tagavarapolgu ülemalt 22. 5. 20 a. (27013)
- Gustavson, Albert Kristjani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 6717, välja antud Viru maakonna rahvaväe ülemalt 21. 10. 24 a. (27014)
- Stõtšinski, Joosep, laskeriistaluba nr. 384, välja antud Petseri maakonna politsei ülemalt 1922 a.
- Vassiljev, Grigori, kaitseväeten. kõlbmatuse tunnistus nr. 2677, välja antud Tallinna vahipataljoni ülemalt.
- Brevern, Reinhold, Nanseni pass, välja antud politseivalitsuselt 1924 a. (26723)
- Vilberg, Jaan, hobusepass nr. 430, välja antud Paatsalu vallavalitsuselt 14. 1. 21 a. (26215)
- Jungermann, Otto, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 26305, välja antud Harju maakonna rahvaväe ja K. L. ülemalt. (26216)
- Tolnis, Arnold, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 254/2710, välja antud Sakala jalaväe rügemendi ülemalt 30. 9. 26 a. (26217)
- Oksbuš, Aleksander, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 9077, välja antud Harju kaitseväe-ringk. ülemalt 1927 a. (26218)
- Tiitma, Aleksei, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 2079, välja antud 1. jalaväe rügemendi ülemalt 29. 9. 28 a. (26228)
- Tiitma, Aleksei, tunnistus lõhkeainete peale, välja antud politseivalitsuselt 28. 5. 30 a. nr. 848 all. (26229)
- Lezius, Eduard, välispass, välja antud Berliinis 8. 4. 29 a. (26806)
- Simberg, Voldemar Fritsu poeg, laskeriista hoidmise ja kandmise luba nr. 635, välja antud Võru-Petseri prefektilt 1. 8. 29 a. (4428)
- Juul, Oskar Hansu poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 13381, välja antud Viljandi maakonna rahvaväe ja K. L. ülemalt 23. 10. 20 a.
- Koort, August Tõnise poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 12422, välja antud Viljandi maakonna rahvaväe ja K. L. ülemalt 1920 a.

A. EEK

S. Tartu m. 19
Telef. 304-94

Tallinn

Soovitan võistl. odavate hindadega:

Likööre

Cognac'it

Veine

Õlut

koloniaal- ja

tubakakaupu.

Raua- ja teraskaupu,

laskeriistu,

laskemoona,

jahitarbeid ja

liuraudu

Soovitab odavate hindadega

M. Männil & Ko

Tallinn, Pikk 13, telef. 431-49.